

Hur ser Staffanstorps ungdomar på sin privatekonomi?

- *En studie om årskurs 9 elever och deras syn på pengar*

Shkurte Xhemajli
Sara Colling

Vt-09

Handledare: Olle Frödin

ABSTRACT

Numbers of pages: 58 pages (including appendix)

Title: Which outlook has Staffanstorp's youth on their private finances?
"A study of 9 graders and their point of view on money"

Writer: Shkurte Xhemajli & Sara Colling

Tutor: Olle Frödin

Date: 2007-05-18

Summary:

The purpose of school essay is to investigate the outlook of Staffanstorp's youth in private finances. Our target groups are all 9 graders who attend at the three different municipal schools in Staffanstorp's nine-year compulsory school. In our empirical study have we used both qualitative and quantitative strategies for the reason that they complement one another and seize the subject field more legibly. In our quantitative strategy have we used surveys there 275 nine graders in Staffanstorp has been answering questions among others, how they experience weather they have a grip on their money. In our qualitative strategy have we carried a group interview with 7 youth. We have also carried 2 personal interviews with a youth of each gender. In addition to this we interviewed 7 employees from 4 different professions. All interviews has had the purpose of a deeper understanding for the youths experiences in private finances, but also to take part in the adults interpretation according the youths management of their own private finances. In our group interviews we added a structural model as we designed ourselves, a tape recorder and an interview guide. Our result report has its inspiration in the *processtragic perspective*, there *formal, informal* and *intrapersonal* factors and relations has had its starting point. Those different parts means Sundsvall are conclusive for the view people chose to adapt on their private finances. Our empirical study shows that our youth who participated in or interviews could relate to the processtragic perspective and identify themselves with the theories fundamental standing point, something which we think has been a great access to our research. Our empirical study allows us also to give a clearer view on those parents who dare to set clearer boundaries.

Key word: *youth, private finances, relations, social network, identity, shared responsibility.*

ABSTRACT

Sidantal:	58 sid. (inklusive bilaga).
Titel:	Hur ser Staffanstorps ungdomar på sin privatekonomi? ”En studie om årskurs 9 elever och deras syn på pengar”
Författare:	Shkurte Xhemajli & Sara Colling
Handledare:	Olle Frödin
Datum:	2007-05-18

Sammanfattning:

Syftet med vårt projekt är att beskriva vilken syn Staffanstorps ungdomar har på privatekonomifrågor. Vår målgrupp är samtliga årskurs 9-elever vilka går på Staffanstopps tre kommunala högstadieskolor. I vår empiriska studie har vi använt oss av både kvantitativ samt kvalitativ metod eftersom båda kompletterar varandra och fångar in studieobjektens perspektiv tydligare. Den kvantitativa metoden har gjorts i form av en enkätundersökning. I enkätundersökningen har 275 årskurs 9-elever i Staffanstorp fått bland annat besvara på frågan huruvida de själva upplever att de har koll på sina pengar. Inom den kvalitativa studien har vi genomfört en gruppintervju som 7 ungdomar deltagit i. Vi har även genomfört 2 personliga intervjuer med en ungdom från vardera kön. Utöver detta har vi intervjuat 7 tjänstemän från 4 olika professioner. Samtliga intervjuer har genomförts för att kunna få en djupare förståelse för de ungas egna upplevelser av privatekonomifrågor, men även för att ta del av de tolkningar som vuxna har berörande de ungas hantering av sin privatekonomi. I de kvalitativa intervjuerna har vi använt oss av en struktureringsmodell som vi själva konstruerat samt en bandspelare och en intervjuguide. Vår resultatredovisning har haft sin inspiration i det *processtrategiska perspektivet* där de *formella, informella* samt *intrapersonella* faktorerna och relationerna varit dess utgångspunkter. Dessa delar tolkar forskaren Sandvall som avgörande för den syn som människor väljer att ha på sin privatekonomi. Empirin visar att våra intervjuade ungdomar upplever att de på olika sätt kan relatera till det processtrategiska perspektivet och identifiera sig med teorins grundläggande framhävnings, något som vi finner har varit en stor tillgång i vår forskning. I empirin kan vi också skapa oss en tydlig bild kring vikten av att ha föräldrar som vågar säga sätta tydliga gränsdragningar.

Nyckelord: *ungdomar, privatekonomi, relationer, socialt nätverk, identitet, ansvarsfördelning.*

Innehållsförteckning

Förord	6
1. Inledning	7
1.1 Problemformulering.....	7
1.2 Syfte och frågeställningar	8
1.3 Avgränsningar.....	8
2. Metod	9
2.1 Förförståelse.....	9
2.2 Metodval och tillvägagångssätt.....	10
2.2.1 Metodens förtjänster	12
2.2.2 Metodens begränsningar.....	12
2.3 Urval	13
2.4 Empiri och analys	14
2.5 Etiska frågor	15
2.6 Diskussion kring tillvägagångssätt	16
2.7 Arbetsfördelning	17
2.7 Övrigt empiriskt material.....	17
2.8 Fortsatt framställning	17
3. Tidigare forskning	18
4. Teorier och begrepp	21
4.1 Det processtrategiska perspektivet.....	21
4.1.1 Centrala begrepp inom det processtrategiska perspektivet.....	21
4.1.2 Ett konsumtionssociologiskt perspektiv	23

5. Redovisning av empiri	24
5.1 Privatekonomifrågor ett viktigt ämne	24
5.2 Kunskapsbrister i hur unga skall hantera sin privatekonomi	25
5.3 Tolkningar av huruvida Staffanstorps ungdomar har koll på sin privatekonomi	30
5.3.1 Ungdomars generella tolkningar och upplevelser	30
5.4 Efterfrågan om mer privatekonomiundervisning på skolschemat	34
5.5 Synen kring skolans delade ansvar	35
5.6 Föräldrarna har största ansvaret för kunskapsöverföringen av privatekonomifrågor.....	39
5.7 Det egna ansvaret betydelsefullt bland unga killar	41
5.8 Sociala nätverket påverkar de ungas syn på privatekonomifrågor	43
5.9 Unga ser identitetsbilden som en exteriör.....	44
6. Avslutande diskussion.....	46
6.1 Slutsats	46
6.2 Egna tankar och reflektioner	47
6.3 Vidare forskning	49
Referenslista.....	50
Bilagor	53
Bilaga 1	53
Bilaga 2	54
Bilaga 3	56
Bilaga 4.....	58

Förord

”Ett eget arbete är förutsättningen för att kunna förstå privatekonomins innebörd. Den som icke arbetar och innefattar en egen lön är därmed inte heller en del av livet...”

(Sjöberg, 1996 s. 116)

Vi fann vår uppsatsidé väldigt lärorik och intressant. I och med att vi båda saknade tidigare erhållna kunskaper inom detta ämne berörande ungdomar, möjliggjorde denna forskning till ökad medvetenhet kring Staffanstorps ungdomars syn på deras privatekonomi.

Till att börja med vill vi tacka samtliga skolledare och lärare från de tre olika högstadieskolorna i Staffanstorps kommun vilka möjliggjorde för oss att genomföra vår enkätundersökning.

Vi vill även tacka de fyra olika professionerna och samtliga ungdomar vilka ställt upp i vår kvantitativa respektive kvalitativa undersökning.

Ett stort tack allesamman, utan er hade denna uppsatsidé inte kunnat förverkligas!

Slutligen vill vi även rikta ett tack till vår handledare. Detta för en god vägledning i den konstruktiva kritik som vi fått under arbetets gång.

Vi vill också rikta ett personligt tack till varandra. Framst för den förståelse och det engagemang som vi känt under arbetes gång, något som vi tycker berikat vår arbetsprocess och vårt samarbete.

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Kronofogdemyndigheten har under det gångna året gjort en utredning som fått benämningen ”Unga skuldsätter sig hos kronofogden”. Utredningen visar att skuldproblematiken bland ungdomar i åldrarna 18 – 24 stigit avsevärt. Antalet ansökningar om betalningsföreläggande (för obetalda skulder) har ökat med 20 procent under år 2008. Denna ökning menar kronofogdemyndigheten är dubbelt så stor i jämförelse med andra åldersgrupper i landet. Myndigheten belyser också i deras utredning att denna utveckling har ett samband med det konsumtionssamhälle som vi idag lever i (Unga skuldsätter sig, 2008).

Åbacka menar i sin avhandling ”Att lära för livet hemma och i skolan” att landets ungdomar tenderar att bygga upp sin identitet genom konsumtion (Åbacka, 2008, s. 31). Hon menar vidare att unga idag har ett behov av att skapa samt uttrycka social tillhörighet och självbild via deras livsstil (ibid. s. 32). Den stora viljan av att platsa som en i gänget verkar vara betydelsefullt för många ungdomar enligt Åbacka. För att kunna uppnå detta mål krävs bland annat att ungdomar bär på de ”rätta” kläderna och förfogar över en dyr teknik som de kan uppvisa (ibid. s. 33). Åbacka (2008) delar därmed Konsumentverkets och Kronofogdemyndighetens analys om denna bekymmersamma utveckling. Hon nämner i sin avhandling en önskan om att lyfta fram privatekonomifrågorna tydligare på skolschemat och att det idag förekommer för många moment vilka ska ingå i kursen hem- och konsumentkunskap (ibid. s. 31). Konsekvenserna av detta menar hon har blivit att många skolor använder hela det lektionstillfället endast till mattillredning och ingen/ytterst lite tid åt privatekonomifrågor (ibid. s. 12). Åbacka problematiserar specifikt detta område eftersom hon finner att skolan bör skapa samt utveckla eleverna i olika typer av kunskaper, färdigheter och värderingar, samt att ungdomar genom dessa delar ska ges möjligheten att själva ta ansvar för sin privatekonomi (ibid. s. 31).

Ung privatekonomi som är ett skolinformationsprojekt utbildar årligen 12 000 gymnasieelever och 300 lärare i landet inom ämnet ”privatekonomi och sparande”. Denna organisation drivs av Unga Aktiesparare och gjorde förra året (år 2008) en undersökning berörande privatekonomifrågor. I denna undersökning deltog 10 000 elever från hela landet. Resultatet visade att 86 procent av de ungdomar som besvarat enkäten ansåg att det är av stort värde att de får lära sig mer om privatekonomifrågor samt sparande, oavsett vilken typ av inriktning/program som eleverna läste inom (Ung privatekonomi, 2007 - 2008).

De ungdomar som besvarade enkäten menade även att de har alldeles för låga kunskaper i ämnet, vilket företrädare för Ung Privatekonomorganisationen fann oroväckande (Ung privatekonomi, 2007 - 2008).

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med vårt projekt är att beskriva och analysera hur Staffanstorps ungdomar ser på sin privatekonomi.

De frågeställningar som varit centrala i vårt arbete är följande:

- Hur ser Staffanstorps ungdomar på hanteringen av sin privatekonomi?
- Hur ser Staffanstorps ungdomar på ansvarsfördelningen vid kunskapsöverföringen av privatekonomifrågor?
- Vad påverkar ungdomarnas privatekonomiska handlande?

1.3 Avgränsningar

Vi valde utifrån denna framhävda och aktuella problematisering att välja ett forskningsämne som berör ungdomar och deras nuvarande syn på privatekonomifrågor för att kunna få en djupare förståelse för den utveckling som ovannämnda parter menar försiggår i vårt samhälle. Vi har valt att avgränsa oss till att undersöka hur ungdomar i Staffanstorps kommun resonerar kring sin privatekonomi. När vi i denna uppsats använder oss av begreppet ungdomar avser vi den omyndiga åldersgruppen, ungdomar 15 – 16 år och som går i årskurs 9. Vi är dock förstas medvetna om att definitionen kring ungdomsåldern är varierande för bland annat olika myndigheter och organisationer. Med synen på privatekonomi menar vi hur pass insatta de unga är i pengarnas värde (Svenska Lärarfonder, 2009).

Vi har valt att göra denna avgränsning eftersom vi var intresserade av att utföra vår forskning i en kommun där högstadieskolorna inte är många till antal. Vi har valt att begränsa denna undersökning till årskurs 9-elever i Staffanstorp med anledning av att ungdomar vid den åldern har möjligheten att skaffa ett eget arbete och därmed även kan förvalta över en egen lön samt att skolplikten efter årskurs 9 upphör. Genom att bland annat genomföra en gruppintervju samt två personliga intervjuer med ungdomar och en enkätundersökning där 275 högstadieelever deltagit i, kunde vi skapa oss en helhetsbild i en mindre kommun.

Vi bedömde också att en kommun av Staffanstorps storlek med 21 667 invånare kändes proportionerlig i förhållande till Lunds kommun och den tid som vi hade till förfogande att skriva vårt examensarbete (Staffanstorps kommun hemsida, 2009). Vi är dock medvetna om att synen på privatekonomifrågor bland våra intervjuade ungdomar, detta ifråga om de socioekonomiska bekymren inte är representativt för hela Sverige.

Vi vill även nämna att vi intervjuat fyra olika professioner för att ta del av deras tolkningar kring de ungas hantering av deras privatekonomi, dock att analysen kring dessa intervjuer inte kommer att presenteras i detta material eftersom arbetets syfte ändrats under genomföringen av vår forskning. Vi upplevde dock att professionernas intervjuer (det vill säga deras tolkningar och upplevelser) gav oss en god bild av den syn som vuxna idag har rörande de ungas privatekonomi. Vi fick även genom professionsintervjuerna bland annat kunskaper kring pågående åtgärder som finns i samhället för att hjälpa de ungdomar som upplever bekymmer med sin privatekonomi. Denna baskunskap såg vi som betydelsefull då vi skulle genomföra vår kvalitativa respektive kvantitativa forskning med de representativa ungdomarna.

2. Metod

2.1 Förförståelse

Vår förförståelse har i detta sammanhang varit en tillgång då vi sökt efter vissa förklaringar utifrån egna tidigare upplevda erfarenheter. Vi kände exempelvis under vår grundskoletid att privatekonomifrågorna inte uppmärksammades tillräckligt och vi som elever fick inte möjligheten att lära oss vissa nödvändiga kunskaper inom detta område. Vi tyckte detta skapade bekymmer då vi fyllt 16 år och fick möjligheten till att själva arbeta. Vi undrade många gånger hur de ungdomar som inte haft möjligheten till att ta del av dessa viktiga delar klarar sig i framtiden. Under arbetets gång rådde alltså ett ständigt samspel mellan vår egen förförståelse och de delar som framkom i vår kvalitativa respektive kvantitativa undersökning. Målsättningen har dock ideligen varit att försöka förstå ett komplext ämne och distansera oss från vår förförståelse genom att försöka fånga upp olika meningsfulla företeelser (Kvale 1997, s. 50-51). Vår förförståelse har i detta sammanhang skapat ett större engagemang eftersom vi haft ett intresse för den kunskap som vi inhämtat via vår forskning. Vi har även försökt sträva efter att skapa en objektiv syn som gjort det enklare för oss att förstå det sociala samspelet mellan olika indikatorer (May 2001, s. 26).

Vi är däremot medvetna om att vissa av våra förutfattade meningar till en viss del kan ha styrts av den analys som vi presenterat och att de slutsatser som vi förevisat inte i samtliga sammanhang är absoluta sanningar. De är snarare egna tolkningar och förståelser utifrån den verklighet som vi själva befinner oss i (Egidius 2002, s. 90 – 91). Men även att de kvalitativa respektive kvantitativa delarnas tillförlitlighet och resultat varit avgörande utifrån hur vi bland annat ställt våra intervjufrågor respektive utformat våra enkätfrågor.

2.2 Metodval och tillvägagångssätt

Vi har i vår undersökning valt att använda oss av både kvalitativ och kvantitativ forskningsmetod. Vi har använt oss av kvalitativ metod i form av personliga intervjuer samt en gruppintervju. Vad gäller den kvantitativa delen har vi använt oss av en enkätundersökning.

Vi började med att utföra den kvalitativa delen och det första vi valde att genomföra var en gruppintervju. Gruppintervjun ägde rum på en av Staffanstorps högstadieskolor. I gruppintervjun har sju årskurs 9-elever deltagit där fyra varit killar och tre tjejer. Vi genomförde därefter 2 personliga intervjuer med 2 ungdomar, en kille respektive en tjej. Även dessa intervjuer har ägt rum på de olika högstadieskolorna. I dessa intervjuer har ungdomarna haft möjligheten att vidareutveckla deras utsagor på ett personligare plan än vid gruppintervjun.

Vi spelade in samtliga intervjuer på diktafon och valde sedan att bearbeta materialet genom transkribering, det vill säga genom att skriva ner dem ordagrant för att säkerställa att vi fått med samtliga viktiga detaljer som framförts. Den oro som vi dock kände vid genomföringen av de kvalitativa intervjuerna var huruvida intervjupersonerna skulle uppleva sig bekväma i att våga ha en ärlig diskussion med oss och hur vi som intervjuare skulle reagera om det uppstår en låst situation under intervjugenomförandet.

Vi utförde efter intervjuerna den kvantitativa delen i vår forskning, som var en enkätundersökning. Enkätundersökningen har genomförts på de tre olika högstadieskolorna i Staffanstorp. Den har delats ut till samtliga årskurs 9-elever vilket motsvarat 275 ungdomar. Av dem som besvarat enkäten har 146 varit killar och 129 tjejer. I enkäten har endast fem frågor ingått. Enkätens bortfall har varit relativt lågt i jämförelse med det höga deltagandeantalet.

Innan vi skulle genomföra vår enkät fick vi informationen från de tre olika högstadieskolorna att det rörde sig om en totalpopulation på cirka 300 årskurs 9-elever. I vår undersökning deltog däremot 275 elever, vilket också var det antal som närvarande i högstadieskolorna när vi genomförde vår enkät. Individbortfallet var ungefär 25 elever sammanlagt. Dessa 25 elever som inte befann sig på plats vid enkätgenomföringen tror vi exempelvis var sjuka eller av andra orsaker inte kunde närvara.

Vi befann oss ute på de tre högstadieskolorna i Staffanstorp och utdelade vår enkät. I samband med enkätutdelningen förklarade vi för ungdomarna vad vi menar med respektive fråga i enkäten. Eftersom vi hade tryckt upp samtliga enkäter och missat att göra tre av frågorna i enkäten till påståenden innebar detta att enkätens likertskala inte blev något likertskala. Detta gjorde att vi såg det som extra viktigt att förtydliga denna miss för eleverna, genom att vid utdelningen av enkäten ge eleverna denna information. Vi upplevde dock att eleverna trots denna miss inte verkade uppleva ha några bekymmer med ifyllnaden av enkäten. Vi hoppas därför att denna miss inte ska ha påverkat deras val av svar, men risken föreligger ändå att någon/några elever inte uppfattat vår utgivna information på det sätt som vi hoppats.

Den fråga som hade störst bortfall i vår enkät var fråga tre rörande ansvarsfördelningen kring undervisningen av privatekonomifrågor. Detta skulle kunna bero på att just den frågan var annorlunda utformad i jämförelse med de övriga frågorna i enkäten. Ungdomarna tycktes ha svårare att ta ställning till rangordningen av svarsalternativen i fråga tre eftersom de lämnade bara en siffra i rangordningen, som innebar att de besvarade en del av frågan men inte hela. Det var enbart 7 av de deltagande ungdomarna i enkätundersökningen som lämnade någon fråga i enkäten obesvarad. Orsaken till att bortfallet var lågt kan tyda på att enkäten var enkel att förstå samt smidig att genomföra. Vi tror även att det låga bortfallet kan ha ett samband med att frågorna som vi utformat inte varit av känsligt slag. Syftet har trots allt inte varit att analysera respektive ungdoms privatekonomi och detta tillvägagångssätt byggde vi på det som många kritiker förespråkar. Det ses hos många kritiker som viktigt att lämna de allra fattigaste ifred, framförallt fattiga barn och att den gruppen av unga inte får lov att utsättas för känsliga ställningstaganden (Andersson och Swärd, 2008 s. 237 – 239).

Efter att vi genomfört all datainsamling har vi analyserat och jämfört de ungas syn och tolkningar beträffande privatekonomifrågor. Den kvantitativa delen (det vill säga enkätresultatet) har fungerat som komplement till de kvalitativa intervjuerna.

När forskningsresultatet sammanställdes skedde en återrapportering av resultatet till samtliga intervjupersoner. Vi skickade även en kopia på arbetet till rektorerna och samordnarna på högstadieskolorna i Staffanstorp eftersom de möjliggjorde de ungas deltagande i vår enkätundersökning.

2.2.1 Metodens förtjänster

Vad gäller den kvalitativa delen i form av de personliga intervjuerna respektive vår gruppintervju skapade dessa en djupare förståelse av de ungas egna upplevelser berörande privatekonomifrågor (Levin, 2008 s. 38). Vi ansåg att detta var en god grund för den jämförande analysen som vi därefter gjorde. Ett bra och induktivt arbetssätt att arbeta efter helt enkelt eftersom vårt mål var att sträva efter tolkning istället för enbart förklaring (ibid.). Det blev dessutom ett arbetssätt som gav oss utrymme för variation speciellt i de sammanhang där någon vuxen/elev hade svårigheter med att i bestämda uttryck beskriva deras syn/tolkning (Andersson och Swärd, 2008 s. 237 – 239).

Vi såg det också som en stor förtjänst att komplettera vår kvalitativa del med en mindre enkät. Redovisningen av det kvantitativa resultatet gav oss ett betydligt bredare perspektiv. Den kvantitativa delen var mer regelstyrd och hade bestämda svarsalternativ, vilket möjliggjorde det för oss att dra vissa slutsatser (Aspers, 2007 s. 30).

2.2.2 Metodens begränsningar

Vad gäller de kvalitativa intervjuerna var vi medvetna om deras begränsningar som exempelvis att de bland annat inte kan utge siffror på det sätt som kvantitativ forskning kan. Det behöver därmed inte nödvändigtvis vara på så vis att de olika intervjuade ungdomars syn på ämnet i exempelvis den kvalitativa delen är representativt för det som andra ungdomar i Staffanstorp tycker (Aspers, 2007 s. 30). Vi var även medvetna om de risker som kan uppstå vid genomförandet av en gruppintervju, bland annat att människor kan tänkas påverka varandra i deras svar (May, 2001 s. 153 - 154).

Vad gäller den kvantitativa delen, det vill säga vår enkät, visste vi att frågorna i enkäten inte gav mycket utrymme för variation eftersom enkäten endast innehöll frågeställningar med bundna svarsalternativ (Aspers, 2007 s. 30).

Båda metoderna som vi använt har alltså sina begränsningar men de kompletterar varandra på ett bra sätt. Vi ville genom denna kombination av metoder öka tillförlitligheten i vår resultatredovisning, samtidigt som vi ansåg att den här typen av forskningskombination skulle fånga in studieobjektets perspektiv tydligare (Andersson och Swärd, 2008 s. 237 – 239).

2.3 Urval

Vad gäller urvalet av ungdomar i vår undersökning har det skett ett systematiskt urval och vi har avgränsat oss i åldrarna 15 - 16 år. Det är årskurs 9-elever i Staffanstorps kommun som varit vår målgrupp. De har dels deltagit i semistrukturerade intervjuer i form av en gruppintervju men också deltagit i två personliga intervjuer, samt en enkätundersökning som vi genomfört. Enkätundersökningen har varit en totalundersökning som genomförts på kommunens samtliga tre högstadieskolor (Andersson och Swärd, 2008 s. 243 – 244).

Vi har som tidigare nämnt inom avgränsningskapitlet intervjuat representanter för de fyra olika professionerna för att kunna skapa oss en bild kring det förebyggande arbete som idag försiggår i samhället rörande privatekonomiska frågor. Detta eftersom vi från allra första början hade en idé om att vår uppsats skulle ha en annan typ av riktning. Vi tvingades dock dessvärre på grund av brist på tid samt byte av arbetets syfte att inte ha med det empiriska materialet som berörde professionsintervjuerna. Vi tycker däremot trots detta bortfall att den kunskap som vi tog del av genom att utföra professionsintervjuerna var värdefull. Detta genom att de fungerade som ett personligt komplement till den tidigare forskning som vi använt oss av i arbetet. Majoriteten av de professioner som vi intervjuade är verksamma i Staffanstorps kommun. Professionerna arbetar allesamman på något vis förebyggande med privatekonomifrågor inom olika verksamhetsområden. Urvalet till dessa professionsintervjuer skedde strategiskt och vi använde oss av semistrukturerade intervjuer (May, 2001 s 150-151). Vårt främsta kriterium för urvalet av professionerna var att vederbörande helst skulle vara verksam i Staffanstorp samt ha några års arbetslivserfarenhet rörande privatekonomifrågor. Vi intervjuade en socionom, i detta fall en ekonomirådgivare för att se på vilket sätt hon arbetar förebyggande med ungdomar som har en oförmåga att hantera sin privatekonomi.

Vi intervjuade två hemkunskapslärare för att skapa oss en bild kring hur mycket privatekonomiundervisning årskurs 9-elever i Staffanstorp erbjuds i deras skolschema. Vi intervjuade två ekonomer inom Staffanstorps kommunala bostadsbolag för att kunna skapa oss en större medvetenhet kring de konsekvenser som drabbar ungdomar då de inte ser värdet av räkningar och exempelvis inte betalar sin hyra i rätt tid. Utöver dessa intervjuade vi även två tjänstemän inom kronofogdemyndigheten som arbetar med ärenden rörande skuldsatta ungdomar/hushåll, för att få en fördjupad förståelse av dagens skuldproblematik bland ungdomar i landet.

Hemkunskapslärarna, en av tjänstemännen på kronofogdemyndigheten och en av tjänstemännen på bostadsbolaget har varit verksamma inom deras yrke under cirka 30 år. Den andra tjänstemannen inom kronofogdemyndigheten och den andra tjänstemannen inom det kommunala bostadsbolaget samt ekonomirådgivaren har erfarenheter i yrket som sträcker sig 10 år tillbaka. Samtliga professioner har tidigare erfarenheter av deras arbetsområde, något som tyder på att de har vetskap kring ämnet.

2.4 Empiri och analys

Genom att koda intervjuerna har vi kunnat analysera de ungas egna upplevelser. Vi har i den empiriska delen gjort ett urval som vi ansåg var relevant utifrån vårt val av teori, främst för att kunna synliggöra vissa mönster i datainsamlingen. Vi har även gjort en jämförande analys mellan enkätresultatet och intervjupersonernas tolkningar och upplevelser samt använt oss av centrala begrepp inom det *processtrategiska perspektivet*, för att kunna få av vårt empiriska material en djupare förståelse (Aspers, 2007 s. 42 - 43). Vi är medvetna om att intervjudatan inte nödvändigtvis är överensstämmande med det som intervjupersonerna faktiskt upplever, utan att risken finns att de blivit påverkade av det sätt som vi bland annat ställt våra frågor eller exempelvis av det sätt som de andra ungdomarna i gruppintervju svarat.

Vi har även i det empiriska materialet gjort om vissa av rubrikerna från enkäten. Några av enkätfrågorna har alltså i vårt empiriska material omvandlats till påståenden, detta eftersom vi missat att göra en likertskala (se metodkapitel).

Vi ville genom även tydliggöra enkätresultatet i analysen av vårt empiriska material och för att kunna uppnå detta har vi valt att slå samman vissa svarsalternativ från enkäten. Skillnaden i de svarsalternativ som vi slagit samman är inte markanta.

2.5 Etiska frågor

Det etiska förhållningssättet har varit viktigt i vårt arbete. Vi har ansvarat för att samtliga involverade parter fått tillräckligt med information kring vårt syfte och därefter kunnat ge sitt samtycke till deltagande. Vi har även informerat om att deltagandet är frivilligt samt att intervjupersonerna har rätt att avbryta studien under intervjugenomföringen/arbetets gång om de så önskar utan att behöva ange några skäl.

Vid sammanställningen av vår resultatredovisning har vi varit måna om att endast föra fram de delar som varit väsentliga för vår forskning. Vi har även återrapporterat slutresultatet till intervjupersonerna samt övriga individer som varit delaktiga och hjälpt oss att förverkliga detta examensarbete. Vi betraktar det som viktigt att behandla samtliga involverade parter på ett sätt så som vi själva önskar att bli behandlade. Det inspelade materialet har efter transkriberingen raderats.

Det som dock varit en aning känsligt är öppenhetskravet vid enkätgenomförandet. Här har rektorerna varit de som vi informerat och fått acceptans från att genomföra vår enkätundersökning. Dessa har i sin tur vidarebefordrat informationen till lärarna vilka också gav sitt samtycke till deltagande. Eleverna har därefter bara fått informationen kring att vår enkätundersökning ska ske. Denna information gavs av skolans företrädare. I detta sammanhang har alltså de unga inte haft någon möjlighet till ett eget samtycke. Dock valde vi trots detta att genomföra vår enkätundersökning. Orsaken till detta var att studien gjordes för att försöka fånga upp de ungas egna upplevelser kring ämnet och att det främst skulle gynna ungdomarna om forskningsresultatet visade på någonting intressant. Detta genom att exempelvis företrädare för kunskapsöverföringen av dessa frågor på något vis kanske kunde uppmärksamma eventuella brister i ämnet och kanske vidta några åtgärder.

Vi har också länge övervägt hur frågorna i vår enkätundersökning skulle se ut. Vår egen uppfattning är att privatekonomifrågor kan vara ett känsligt ämne. Av den orsaken ville vi inte ställa några personliga frågor till de ungdomar som skulle besvara vår enkät. Frågor såsom huruvida deras egen syn på privatekonomifrågor har ett samband med deras föräldrars utbildningsnivå, inkomst med mera betraktade vi som intressanta (dock en aning känsliga). Vi valde av den orsaken att utesluta sådana typer av frågor eftersom vi inte ville försätta någon ungdom i en besvärlig situation.

2.6 Diskussion kring tillvägagångssätt

Genom att använda oss av både den kvalitativa samt kvantitativa metoden har vi kunnat etablera en djupare förståelse för den empiri som vi sammanställt samt kunnat undvika vissa generaliseringar. Vi valde att använda oss av båda dessa metoder för att kunna skapa en bredare förståelse för vårt valde ämnesområde samt fånga upp en större grupps tolkningar och upplevelser. Nackdelen med denna kombination var dock framförallt den tunga arbetsbördan. Det forskningsmaterial som vi samlade in genom denna kombination blev mycket bredare än vad vi tidigare kunnat ana. Även om dess fördelar var många såsom att ett stort antal nya och intressanta frågeställningar uppstod, förelåg fortfarande bekymret kring hur sållandet av all information skulle genomföras. Vad gäller gruppintervjugenomförandet var detta ett nytt sätt för oss att inhämta kunskap.

Genom detta nya arbetssätt kunde vi upptäcka andra fördelar i hur forskningsmaterial kan inhämtas samt analyseras, samtidigt ville vi också göra ett par personliga intervjuer. Vi upplevde bland annat att ungdomar i en sådan miljö såsom en gruppintervju många gånger inspirerar och väcker nya frågeställningar hos varandra. Bekymret var dock att man som intervjuare ständigt fick vara iakttagande och observant kring vem som uttryckte vad. Man fick även många gånger gå in och styra samtalet för att se till att ungdomarna höll sig inom de frågeställningar/det ämnesområde som vår undersökning byggde på.

Vi upplevde efter varje genomförd intervju en viss förbättring i vår intervjuteknik. Relationen till våra respondenter tycker vi var väldigt god och vi lyckades skapa en trygg och behaglig miljö för både våra intervjupersoner samt oss själva.

Det som dock skapade funderingar var en av frågorna i vår enkät. Många av ungdomarna som deltog i våra kvalitativa intervjuer upplevde exempelvis att deras privatekonomi var sammansatt med den privatekonomi som deras föräldrar hade. Vi fick bilden av att ungdomarna som fyllde i enkäten betraktade också frågan ”upplever du att du har koll på dina pengar?” väldigt olika. Vi hörde exempelvis när de diskuterade med varandra kring tolkningen av denna fråga. Denna diskussion pågick under enkätgenomföringen och vissa av de deltagande ungdomarna i enkätundersökningen menade (precis som vissa ungdomar i de kvalitativa intervjuerna) att föräldrarnas privatekonomi upplevdes som deras egen privatekonomi. Detta eftersom de fortfarande bodde hemma och i situationer då deras egna pengar inte räckte till, upplevde de att de fick ekonomiskt stöd från sina föräldrar.

2.7 Arbetsfördelning

Då vi är två författare kommer vi att redogöra för arbetsfördelningen i vår uppsats. En av oss har kommit fram till ett uppsatsämne och utarbetat en problemformulering och ett syfte. Frågeställningarna har vi utarbetat gemensamt, därefter har vi under arbetets gång kontinuerligt haft en dialog där vi bland annat sökt relevant litteratur gemensamt samt gjort en fördelning kring inhämtad litteratur. Vi har under arbetets gång även delgivit varandra intressanta idéer och funderingar som uppstått för verkställandet av detta arbete. De praktiska delarna såsom den utförda gruppintervjun och de personliga intervjuerna, samt verkställandet av vår enkätundersökning har genomförts tillsammans. Vi har i samråd med varandra arbetat fram uppsatsens samtliga skriftliga delar.

2.7 Övrigt empiriskt material

Utöver genomförandet av gruppintervjun, de personliga intervjuerna och enkätundersökningen har vi även använt oss av tidigare forskning (empiri) som gjorts inom detta område. Vi har också tagit del av artiklar, internet, rapporter samt tidigare använd kurslitteratur (empiri) som vi anser är relevant för vår undersökning.

2.8 Fortsatt framställning

Vi kommer allra först börja med att lyfta fram tidigare forskning som gjorts inom detta ämnesområde för att belysa olika undersökningar som visar en bild av ungdomars kunskaper i privatekonomi. Vi kommer därefter att berätta vidare om det *processtrategiska perspektivet* (vilket är vårt teorival) och varför just denna teori är av relevans för vårt valda forskningsområde. Teorin berör främst det sociala nätverkets betydelse och dess påverkan på ungdomars syn på pengar. Vi kommer vidare i texten att gå in på vår resultatredovisning. Inom denna del kommer vi att lyfta fram ungdomarnas egna upplevelser och tolkningar inom detta ämne. Föräldrarnas, skolans samt det egna ansvaret kommer också att beröras i vår empiri.

Avslutningsvis följer en analysdel. Analysdelen innefattar bland annat egna reflektioner kring vår empiri, men även frågeställningar som uppstått i samband med vår forskning och som kan vara intressanta att undersöka vidare.

3. Tidigare forskning

Under vår sökning av litteratur märkte vi att ämnet privatekonomi är ett omskrivet samhällsproblem både i samhällsdebatten, litteraturen men också i rapporter som framförallt gjorts av Kronofogdmyndigheten och Konsumentverket. Vi tog bland annat del av två avhandlingar varav den ena diskuterar konsumtion och den andre privatekonomin i hemmet och skola.

Den första avhandlingen som vi valt att lägga fokus på är Åbackas avhandling ”Att lära för livet hemma och i skolan”. I denna avhandling skriver Åbacka om elevers uppfattningar kring bland annat kost, konsumtion, privatekonomi och miljö. Hon nämner att inom läroämnet huslig ekonomi även kallad hemkunskap, förväntas att kunskaper om bland annat konsumentfrågor ska läras ut enligt skolplanen. Vissa skolor använder dock hela lektionstillfället endast till mattillredning (Åbacka, 2008 s. 28 - 29). Detta kan bli problematiskt menar Åbacka eftersom ingen människa kan leva utan att konsumera. Hon anser därför att det är viktigt att både hemmet och skolan tar sitt eget ansvar i att fostra samt utbilda barnen respektive eleverna i konsument- och privatekonomifrågor. Dagens ungdomar är enligt Åbacka köpstarka konsumenter och just därför attraktiva mål för den nutida marknadsföringen som förs i samhället (ibid. s. 48).

Åbacka tycker också av den anledningen att det är viktigt att satsa på privatekonomifrågor betydligt mer, främst för att förhindra att ungdomar i tidig ålder hamnar i skuldfällor. Hon menar även att många ungdomar och vuxna i dagens samhälle kommunicerar och bygger upp sina identiteter genom konsumtion (Åbacka, 2008 s. 48).

Hjalmarsons avhandling kallad ”En växande marknad” berör en studie av huruvida unga konsumenter är nöjda med konsumtionsrelaterade livsområden. Hjalmarsson har i sin forskning gjort en enkätundersökning samt intervjuer med elever från årskurs 3 upp till 18 års ålder inom Degefors kommun. Föräldrarna deltar i vissa av intervjuerna tillsammans med sitt eget barn (Hjalmarson, 2007 s. 39). Hjalmarsons studie belyser bland annat innebörden av att vara nöjd med sina egna kläder, sig själv och sin egen tillvaro (ibid. s. 39). Hon belyser även könsskillnaderna i den konsumtionskultur som hon idag upplever råder i vårt samhälle och hur dagens marknadsföring till unga konsumenter skiljer sig beroende på målgruppens kön (Hjalmarson, 2007 s. 30).

Kronofogdmyndigheten har tillsammans med Konsumentverket gjort en rapport/kartläggning som de valt att kalla "Överskuldsättning och ekonomiska problem bland ungdomar". När Kronofogdmyndigheten och Konsumentverket diskuterar ungdomar i denna rapport åsyftar de ungdomar i åldrarna 18 till 25. Genom intervjuer och en webbenkät har de kartlagt hur ungdomars överskuldsättning och ekonomiska problem ser ut i Sverige. Rapporten visar att jämfört med andra grupper i samhället har ungdomar en betydligt sämre ekonomisk standard och utveckling. Många ungdomar som de intervjuat har nämnt skolans undervisning inom detta område som bristfällig. Rapporten belyser även att ungdomar söker och bekräftar sin identitet och livsstil genom konsumtion och att det exempelvis finns olika krav i dagens konsumtionssamhälle på att upprätthålla en viss status. Kronofogdmyndigheten och konsumentverket ser detta som oroväckande. Rapporten har därför gjorts för att förhindra att unga skall försättas i en försvagad social position eller till och med i utanförskap. Kronofogdmyndigheten nämner bland annat i denna rapport hur ungdomar konsumerar för att kunna uppnå lycka genom nöjen, men likaså genom kläder och annat (KFM Rapport, 2008:3 s. 2).

Utifrån några av de ovannämnda delarna skriver Kronofogdmyndigheten och Konsumentverket i deras rapport några rekommendationer för att minska och förhindra överskuldsättning samt kommande ekonomiska problem bland ungdomar. Att privatekonomiämnet ska ses över och eventuellt införas som ett obligatoriskt moment i skolschemat, både inom grund- och gymnasieskola (KFM Rapport, 2008:3 s. 2).

I en annan rapport som Kronofogdmyndigheten gjort och som heter "Alla vill göra rätt för sig" har de inom denna undersökning gjort ett antal djupintervjuer med professioner som på olika sätt kommer i kontakt med privatekonomifrågor. Exempelvis budget- och skuldrådgivare, borgenärer, gäldenärer samt inkassobolag. De har även gjort en omfattande kvantitativ undersökning med hela 4455 skuldsatta hushåll. I den kvantitativa delen av undersökningen har de bland annat diskuterat orsaker och konsekvenser, men också huruvida en överskuldsättning beror på oförutsedda händelser i hushållet. Bakgrunden till detta initiativ var en statistik som Kronofogdmyndigheten presenterade och som visade på att skulder registrerade hos Kronofogdmyndigheten uppgick år 2006 till 27 miljarder kronor. Endast 8,5 procent av dessa skulder betalades in till Kronofogdmyndigheten samma år. (Kronofogdens rapport, 2008 s. 15).

Kronofogdemyndigheten pekar även i deras rapport på problem som kan uppstå i samband med att hushållen inte betalar deras fakturor i tid och att de riskerar förutom att få en betalningsanmärkning även sina möjligheter till framtida krediter, lån, bostadsköp med mera. De riskerar med andra ord att bli socialt stigmatiserade genom att ett sådant agerande blir betraktat av myndigheter och företag med misstänksamhet och att dessa hushåll blir sedda som icke trovärdiga medborgare (Kronofogdens rapport, 2008 s. 15).

Rapporten visar även att de personer som är överrepresenterade med överskuldssättningsproblem oftast är individer med låg utbildning, låg inkomst och personer som har ett ointresse/okunskap kring den egna ekonomin. Kronofogdemyndigheten nämner också i sin rapport det sociala nätverkets betydelse och hur den oftast finns som stöd i stunder då den egna handlingskraften hos vissa personer gått förlorad (ibid. s. 22).

Sjöberg upplever att ansvarlösheten i dagens samhälle förlorat sin reella funktion och uppmjukats på ett oacceptabelt sätt. Han ser detta som ett klart hot mot barnen och menar att det ömsesidiga ansvaret mellan skola, föräldrar och barn inte har sin förankring som tidigare. Att dagens 15- respektive 16-åringar är präglade av en mindre ansvarstagande tillvaro. Sjöberg upplever även att pengar idag oftast är förknippat med problem. Att vuxna väljer att inte prata pengar med varandra och därmed inte heller pratar pengar med sina barn, något som han tycker tyder på att många människor idag har en dålig hushållsekonomi. (Sjöberg, 1996 s. 97). Han menar därför i enlighet med Salonen att all ekonomisk stress oftast uppvisar sig i form av tystnad (Hjort, Salonen 2000:8 s. 10).

Den slutliga rapporten som vi kommer att belysa inom detta avsnitt är Aktiespararnas årliga projekt kallad "Ung privatekonomi". "Ung privatekonomi" är ett skolinformationsprojekt som varje år utbildar 12000 gymnasieelever och 300 gymnasielärare i landet inom ämnet privatekonomi och sparande (Ung privatekonomi, 2007-2008 s. 4).

I en undersökning som "Ung privatekonomi" gjorde år 2007/2008 deltog 10133 elever från 204 olika skolor runt om i landet (ibid.). Resultatet i denna undersökning visade bland annat att 65 % av de tillfrågade ungdomarna hade en önskan om att skolan skulle lära ut mer kring privatekonomifrågor (Ung privatekonomi, 2007-2008 s. 4). Av de tillfrågade lärarna (vilket motsvarade 240 stycken) ansåg hela 86 % att skolan behöver lägga in mer undervisning kring hur elever ska hantera sin privatekonomi för att ungdomar ska skapa en bredare syn kring privatekonomins betydelse (ibid. s. 18).

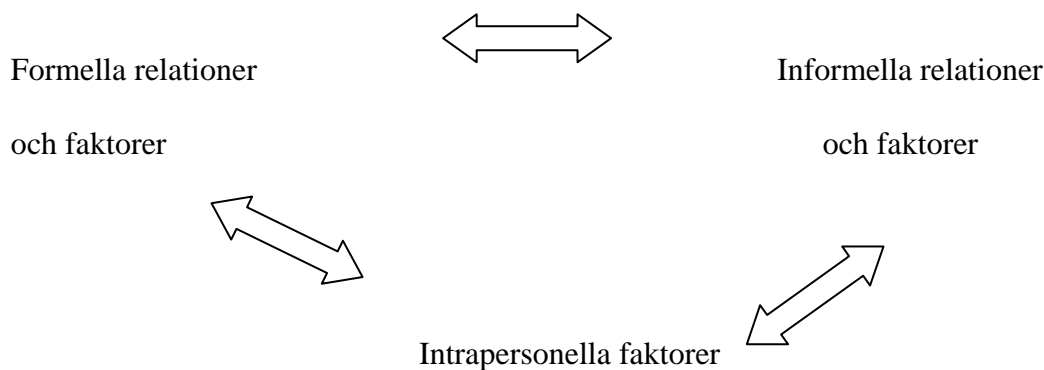
4. Teorier och begrepp

4.1 Det processtrategiska perspektivet

För att kunna göra det empiriska materialet mer begripligt har vi valt att använda oss av en teori som forskaren Sandvall (2008) berör i sin doktorsavhandling "Från skuldsatt till skuldfri". Teorin avser det samspel som råder mellan *formella*, *informella* och *intrapersonella* faktorer/relationer. Samtliga av dessa tre områden anser Sandvall är avgörande för hur ungdomar väljer att hantera sin privatekonomi och att ungdomars syn på pengar är präglad av samspelet mellan dessa indikatorer (Sandvall, 2008 s. 16).

Modell;

Samspelet mellan formella, informella och intrapersonella faktorer respektive relationer:

(ibid.)

4.1.1 Centrala begrepp inom det processtrategiska perspektivet

De *formella relationerna* och faktorerna avser det sätt som lagstiftningen eller andra föreliggande regler kan försätta ungdomar i olika bekymmersamma situationer. Inom denna del är individens förhållningssätt till myndigheter eller andra befintliga regelverk centrala. Här är det viktigt att titta på huruvida det idag råder några lagar eller regler vilka försätter ungdomar i skuldfällor (Sandvall, 2008 s. 16).

Det finns exempelvis ungdomar idag då de uppkommer till en myndig ålder vilka tillskrivs obetalda skolfotoavgifter, vårdavgifter med mera som föräldrar förorsakat. Skolans ansvarstagade vid kunskapsöverföringen av dessa frågor är också central i detta sammanhang, samt huruvida skolan lever upp till detta ansvar (Sandvall, 2008 s. 16).

De *informella relationerna* och faktorerna berör det gruppsyck som ungdomar ibland kan tyckas uppleva och att exempelvis den enskilde uppfattar sig själv som stämplad för att den inte agerar såsom övriga i dennes sociala nätverk gör. Inom denna del spelar familjen, vännerna och klasskamraternas syn en väldigt viktig funktion. Faktorer rörande exempelvis ekonomisk press hemma i ungdomens hushåll och hur ungdomen förhåller sig till detta är viktiga, men även hur föräldrarna hanterar dessa frågor. Men även huruvida föräldrarna upplever sig själva erhålla ett visst ansvar för överföringen av kunskap i dessa frågor. Vad gäller klasskamraternas och vänners syn spelar dessa relationer också en viktig roll utifrån de krav som de ställer på varandra, såsom om dessa relationer ställer krav på att konsumera idag, för att kunna platsa i ett visst sammanhang (Brembeck, 1976 s. 70).

Forskaren Tengland hävdar att föräldrar måste våga lära deras barn pengarnas värde och genom detta skapa större förutsättningar för att barnen i framtiden blir självförsörjande och självständiga (Tengland, 2007 s 84 - 88). Jarhag upplever en liknande syn kring att ungdomar genom en uppnådd självständighet även lär sig att se välvilja och möjligheter samt generera makt hos sig själva. Att samhällets ambition såsom skolans riktning därför bör vara att förespråka inflytande, självständighet samt andra sorts aspekter vilka kan knytas an till olika typer av frigörelse (Jarhag, 2001 s 21 - 25). Jarhag menar också att sådan typ av kunskaper utökar kontrollen över de ungas livskvalité samt genererar möjligheter till en stor kontroll över deras egen vardag (Jarhag, 2001 s 21 - 25).

Inom de *intrapersonella faktorerna* upplever Sandvall att behovet av status och makt är en central del utifrån bland annat den självbild som ungdomen i fråga har. Hon tror att det är den egna rådande självbilden som styr synen på risktagande samt påverkan. Att ungdomars starka respektive svaga personlighet är central. Specifikt personligheten upplever Sandvall som en viktig del i huruvida ungdomar är starka nog för att kunna stå emot omgivningens krav. Hon hävdar att de personliga egenskaperna hos individen styr det sätt som människor väljer att agera. Ungdomar med exempelvis bättre självkänsla menar Sandvall har en förmåga att stå emot ett större gruppsyck (Sandvall, 2008 s. 16).

4.1.2 Ett konsumtionssociologiskt perspektiv

Relevansen inom den *processtrategiska* teorin anser vi är stor för den typ av forskningsområde som vi valt. Vi utgår från att samliga ovannämnda faktorer och relationer har en viss betydelse för den syn som ungdomar idag väljer att ha på sin privatekonomi. Vi delar Sellerbergs tolkning om att varje människa är socialt förankrad i en viss miljö och att vi människor väljer att bygga upp vår sociala identitet genom de värderingar som vår omgivning har (Sellerberg, 1978 s. 35).

Om våra vänner och bekanta exempelvis väljer att äta ute på restaurang ofta är sannolikheten större att vi tar efter deras beteende, framförallt eftersom det är en social handling vilket även betyder skapandet av en gemenskap, trots att begreppet ”äta” visserligen i en ordbok definieras som ”en handling som innebär intagande av föda” (ibid. s. 39). Enligt Sellerberg väljer alltså människor i vissa kontexter att gå utanför ens egna ramar för att kunna tillhöra en viss grupp (Sellerberg, 1978 s. 40 - 41).

Sellerberg betonar också att vänner idag har en stor betydelse. Hon menar att grupprocesser i hög grad avgör såväl stilen liksom hur konsumtionen går till. Sellerberg menar alltså att en så kallad affektiv konsumtion inleds redan under tidig ålder (Sellerberg, 1978 s. 47). Ungdomar väljer idag ut sina klädesplagg såsom en markering av att uttrycka gemenskap med en viss grupp och avstånd till andra menar Sellerberg (Sellerberg, 1978 s. 49). Vidare menar hon att det finns en emotionell förankring i detta sammanhang, en vilja av att känna sig väl till mods (ibid. s. 63 – 65). Utifrån Sellerbergs perspektiv tycks alltså konsumtionen för många ungdomar idag vara ett försök att lösa olika osäkerhetsproblem (Sellerberg, 1978 s. 67 - 68).

Enligt Socialstyrelsen som är en statlig myndighet och som arbetar förebyggande med att ge stöd, påverka och granska individer vilka upplever bekymmer med sin privatekonomi belyser myndigheten primärgruppens roll såsom föräldrarnas ansvar vid kunskapsöverföringen av privatekonomifrågor. Myndigheten betonar även skolans ansvar och uppfattar att det åligger såväl *informella* sociala nätverk som statliga myndigheter att lära ungdomar hur de ska förvalta pengar på ett ansvarsfullt sätt och bli självförsörjande (Socialstyrelsen, 2008). Socialstyrelsen understryker även bland annat Socialtjänstlagens portalparagraf (§1) där människors lika värde framhävs samt människors rätt till en social och ekonomisk trygghet (Socialstyrelsen, 2002 s. 6).

Liksom Socialstyrelsen antar vi att denna rättighet förutsätter att ungdomar bör ha grundläggande kunskaper i privatekonomi, genom att de socialiseras till att bli värdiga medborgare och fostras in i ett samhälle som förutsätter att den enskilde myndige individen skall kunna hantera sin egen privatekonomi.

I nästföljande stycket kommer vi att belysa hur ungdomar i Staffanstorp uppfattar denna fråga. Till att börja med redogör vi hur de ser på ämnet privatekonomi.

5. Redovisning av empiri

5.1 Privatekonomifrågor ett viktigt ämne

Vad gäller frågan huruvida privatekonomifrågor är viktiga för ungdomar i Staffanstorp visar den enkätundersökningen som vi genomfört att en stor andel årskurs 9 elever i Staffanstorp betraktar privatekonomifrågor som en viktig del i deras vardag. Vi kan bland annat i nedanstående tabell utläsa att 84,4 % av de tillfrågade eleverna ser privatekonomifrågorna som någorlunda viktigt, ganska viktigt eller mycket viktigt:

Hur viktigt är privatekonomifrågor för dig?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Oviktigt	28	10,2	10,2	10,2
Ganska oviktigt	15	5,5	5,5	15,6
Någorlunda viktigt	84	30,5	30,5	46,2
Ganska viktigt	89	32,4	32,4	78,5
Mycket viktigt	59	21,5	21,5	100,0
Total	275	100,0	100,0	
N Valid	275			
Missing	0			

Uppfattningen om privatekonomins betydelse skiljer sig inte beroende på de deltagande ungdomarnas könstillhörighet. I nästkommande tabell framgår att killarna respektive tjejerna som deltagit i vår undersökning har en liknande syn på frågan. Inom kategorin oviktigt råder dock en viss skillnad. Vi kan inom denna kategori utläsa att det är en större andel tjejer som ser privatekonomifrågorna som ganska viktigt:

			Hur viktigt är privatekonomifrågor för dig?					Total
			Oviktigt	Ganska oviktigt	Ibland	Ganska viktigt	Mycket viktigt	
Kön	Kille	Count	21	7	45	39	34	146
		% within Kö	14,4%	4,8%	30,8%	26,7%	23,3%	100,0%
	Tjej	Count	7	8	39	50	25	129
		% within Kö	5,4%	6,2%	30,2%	38,8%	19,4%	100,0%
Total		Count	28	15	84	89	59	275
		% within Kö	10,2%	5,5%	30,5%	32,4%	21,5%	100,0%
N	Valid	275						
	Missing	0						

De intervjuade ungdomarna i vår gruppintervju upplever att unga tjejer ser privatekonomifrågor som betydligt viktigare. Detta tror att de har ett samband med att unga tjejer börjar ta ett eget ansvar redan i tidigare åldrar såsom att de exempelvis ansvarar tidigare över sina egna pengar, sköter tvättning av egna kläder, inköp av mat med mera. Intervjupersonernas upplevelser är också att unga tjejer mognar tidigare än vad killar gör.

Samtliga intervjuade personer upplever att ungdomar idag är medvetna om att privatekonomifrågor är ett viktigt ämne. De upplever dock att denna medvetenhet inte tillvaratas. Det ekonomiska stödet från de ungas föräldrar betraktas hos våra unga intervjuade personer som ett hinder för skapande av de ungas självständighet och de upplever denna typ av stöd som något vilket enbart leder till en ansvarslöshet och kunskapsbrister. I nästkommande stycke beskriver vi de ungas upplevelser av dessa kunskapsbrister.

5.2 Kunskapsbrister i hur unga skall hantera sin privatekonomi

Samtliga intervjuade ungdomar anser att privatekonomifrågor är ett bekymmer i dagens samhälle och är ense om att det råder olika kunskapsbrister berörande privatekonomifrågor, främst bland ungdomar. Okunskapen omfattar bland annat frågor som rör lån, avtal, fasta respektive rörliga utgifter. Utifrån Foucault kan denna brist på viktig kunskap tolkas som en viss fångenskap eftersom människor genom bland annat kunskaper i privatekonomi även erövrar makt över sin egen rådande situation (Andersson, Bergstedt, 1996 s. 98).

De intervjuade ungdomarnas tolkningar är att det idag sker en felprioritering i konsumtionen bland ungdomar, på grund av olika förväntningar och krav som ställs i deras sociala omgivning. Ungdomarna ser detta som bekymmersamt och nämner frestelser som bland annat medierna lockar med. Detta tycks ha sin bakgrund i att ungdomar under högstadietiden befinner sig i ett skede där behovet av att vara självständig och ses som vuxen är högt prioriterad. Följande citat antyder att de påverkas av reklam:

”Alltså man vill ju ha en egen ekonomi fast man är ung och inte har en ekonomiutbildning, det är ju där det brister lite. Jag tror inte man hade haft den påverkan på sig själv om det inte varit för all reklam”.

Christian 16 år, 090401

”Reklamen påverkar liksom och sånt. Folk säger har du sett den nya grejen? Och då går man liksom och kollar på det och tycker att det här är ju ändå lite coolt eller vad man ska säga. Och då köper man det kanske för att visa att man faktiskt kan ta hand om sig själv..”.

Tina 15 år, 090402

En annan faktor som de intervjuade ungdomarna nämner är att ungdomar idag tror att de kan privatekonomi på grund av att de brister i kunskaper om ämnet, samt att det skett en förändring hos ungdomar. Följande citat antyder att de intervjuade ungdomarna upplever att ett låntagande bland ungdomar idag betraktas som oproblemiskt. Följande citat antyder detta:

”Många ungdomar idag tror att allting blir bra. Att saker bara ordnar sig och att det är väl inte så himla farligt att låna lite pengar. De ser inte sådana saker som ett problem. De tänker jag vill ha den här prylen nu och kan väl ta ett lån, det fixar sig på någon sätt”.

Martin 16 år, 090402

Här återger en av våra unga intervjupersoner en uppfattning om hur han tror att ungdomar idag resonerar. Han känner däremot själv inte en oro inför att hans handlingar kan få några konsekvenser. Han upplever istället sitt handlande förnuftigt och tycker att han har hyfsad god koll på sina pengar.

Enligt Shazer utvecklas förskjutning/förträngning som ett alternativ till olika lösningar på människors problem. Lösningar vilka han menar att andra människor inte alltid kan förstå (Insoo Kim, De Jung, 2003 s. 62) Men även att individer idag kan normalisera vissa grundläggande problem såsom överskuldssatthet genom att svara på ett sätt som ligger inom ramen för "vanliga livsproblem" (Insoo Kim, De Jung, 2003 s. 62).

Flertalet av de deltagande ungdomarna i våra intervjuer tolkar denna förskjutning/förträngning som en effekt av att vi har det bättre ställt i vårt nuvarande samhälle. De upplever att unga idag innehar ett större kapital som de kan röra sig med. Med ett ökat kapital menar våra unga intervjupersoner att antalet "nödvändiga behov" blivit fler. Dessa "nödvändiga behov" tolkar våra intervjuade ungdomar som gränslösa.

De intervjuade ungdomarna upplever att många unga människor idag tar lån oftast som ett medel för att kunna leva upp till samhällets olika förväntningar. De tolkar detta agerande som något vilket oftast leder till att många ungdomar väljer att bortse från konsekvenserna vid ett låntagande och även inte räknar med att eventuella förändringar i ekonomin kan inträffa.

Intervjuerna indikerar att det idag förväntas att de unga klarar sig själva och uppvisar en viss status som de intervjuade ungdomarna tolkar helst ska vara överensstämmande med "överklassen". Denna status tycks dock emellertid vara dyr att upprätthålla. Tjejen i vår personliga intervju beskriver hur hon upplever att det är att vara ung idag, något som framkommer i följande citat:

"Men då måste man köpa de nyaste sakerna hela tiden. Då kan liksom inte komma med trasiga kläder och sen nästa dag med nya, och sen nästa dag komma igen med sina trasiga kläder. Då är man liksom glömd. Det gäller liksom att leva upp till folks tankar och det som de tror om dig. Är man van att ha de nyaste grejerna så måste man fortsätta med det, annars faller hela denna statusgrejen och då har man inte status längre".

Tina 15 år, 090401

De intervjuade ungdomarna framhäver även att kunskapsbristerna i ämnet privatekonomi har ett visst samband med de ungas sociala nätverk, det vill säga de *informella relationerna* som de väljer att kalla för ”skydds nätet”. De påpekar att många ungdomar idag har en viss känsla av att det alltid kommer att finnas någon där som tar hand om en, detta förutsatt att någonting skulle gå snett. ”Skydds nätet” ser våra intervjuade ungdomar som ett problem, eftersom deras uppfattning är att samhället numera ställer större krav på medborgarna såsom att medborgare förväntas idag kunna välja rätt elbolag, abonnemang, telefon med mera. De upplever att detta kan bli ett problem när man blir vuxen och risken finns att det sociala nätverket kanske inte kan finnas där och vid bekymmer med privatekonomin. De påpekar även att deras föräldrar inte ställdes inför samma valsituation då de växte upp. Deras tolkningar är alltså att det idag finns betydligt fler valmöjligheter samt fler fakturer att hantera. Dessa valmöjligheter respektive alternativ upplever de ställer högre krav på en viss kunskap. De intervjuade ungdomarna menar att denna kunskap saknas hos många människor idag och ser därför ett behov av att ungdomar idag ska vara så bra rustade som möjligt inför olika ekonomiska beslut. Denna inställning framgår i de två nästkommande citaten:

”Det är konstigt att självförtroendet och personligheten sitter i ytan för det är inte så det är senare i framtiden. Visst du ska se hyfsat ut men du ska ju fortfarande vara vettig och du kan inte komma in när du söker jobb och liksom tro att du får det där jobbet bara för att du har dem där kläderna. Det fungerar inte så och det är lite den bild som man har idag, att jag kommer hur långt som helst bara för att jag har de här märkeskläderna. Man bryr sig inte om att tänka vad alla märkeskläder kostar heller för man tror att föräldrarna alltid kommer att finnas där och stötta upp en med massa pengar, men tänk om de en dag när man blir vuxen inte vill ställa upp längre, vad gör man då?”.

Lovisa 16 år, 090401

I framtiden så har du större nytta av det prioriterade, för en dag så kommer du att du ha din egen ekonomi och din egen inkomst och då måste man ändå prioritera så då är det lika bra att göra det i denna ålder annars kan det bli svårt sen. Men många ungdomar verkar inte bry sig, det är mycket roligare att prata om allt roligare som finns därute, man tänker inte på att man måste veta vissa saker, vad de innebär och så, innan man bara skriver på sådär. Det är hur helt enkelt som helst att bli lurad idag”.

Sofia 16 år, 090401

Enkätundersökningen som vi genomfört visar att synen på kunskapsbrister hos ungdomar eventuellt skulle kunna ha ett samband med brister i kunskapsöverföringen av privatekonomifrågor (i skolan). Vi kan exempelvis i nedanstående tabell utläsa att 22,9 % av de ungdomar som deltagit i vår undersökning uppfattar skolans undervisning i ämnet som icke tillräcklig. Det är sammantaget endast 47,9 % som ser privatekonomiundervisningen i skolan som någorlunda tillräcklig eller fullständig:

Jag får tillräckligt med undervisning i privatekonomi på min skola!

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Håller inte alls med	63	22,9	23,2	23,2
	Håller nästan inte med	77	28,0	28,3	51,5
	Håller delvis med	73	26,5	26,8	78,3
	Håller nästan med	29	10,5	10,7	89,0
	Håller fullständigt med	30	10,9	11,0	100,0
Total		272	98,9	100,0	
Missing	System	3	1,1		
Total		275	100,0		

N	Valid	272
	Missing	3

Enkätresultatet visar också att denna syn är gemensam för de båda könen inom de allra flesta svarsalternativen, dock råder undantag inom en av kategorierna, i detta fall kategorin ”håller fullständigt med”. Det är denna kategori som visar att en betydligt större andel killar än tjejer från årskurs 9 ser privatekonomiundervisningen i skolan som tillräcklig. Se nedanstående tabell:

			Jag får tillräckligt med undervisning i privatekonomi på min skola!					Total
			Håller inte alls med	Håller nästan inte med	Håller delvis med	Håller nästan med	Håller fullständigt med	
Kön	Kille	Count	37	40	28	12	26	143
		% within Köns	25,9%	28,0%	19,6%	8,4%	18,2%	100,0%
	Tjej	Count	26	37	45	17	4	129
		% within Köns	20,2%	28,7%	34,9%	13,2%	3,1%	100,0%
Total		Count	63	77	73	29	30	272
		% within Köns	23,2%	28,3%	26,8%	10,7%	11,0%	100,0%

N	Valid	275
	Missing	0

Varför just killar tenderar åt detta synsätt är svårt att tyda. Tjejen i vår personliga intervju upplever att killar oftast är mer självsäkra i deras kunskaper trots att hon egentligen själv upplever att de inte alltid har koll på saker och ting. Hennes upplevelse är även att unga tjejer är mer försiktiga om sina pengar. Följande citat antyder detta:

”Alltså tjejer är mer medvetna om pengar. Killar är mer nä men nu går jag och handlar läsk här och sen så går vi på bio. Lite så. Det är bara pengar för de och de verkar tro hela tiden att de kan lösa allt. Men tjejer är mer så att de vill ha koll på sina pengar. Man vill att allt ska vara så bra som möjligt, så att jag tror att tjejer är mer medvetna om det som de gör. Killar är verkligen men jaja det gör ingenting, det kommer nya pengar nästa månad, men jag vet inte om det alltid är så faktiskt”.

Tina 15 år, 090402

Naturligtvis går den intervjuade tjejens syn på detta att inte dra några generella slutsatser eftersom det handlar om enstaka utsagor av det här slaget, dock kan det möjligtvis ge en antydning om en tänkbar förklaring till skillnaderna i synsättet mellan de killar och tjejer som ingår i undersökningen.

Hur de intervjuade ungdomarna tolkar sina egna kunskaper inom ämnet privatekonomi framlyfts i nästkommande del.

5. 3 Tolkningar av huruvida Staffanstorps ungdomar har koll på sin privatekonomi

5.3.1 Ungdomars generella tolkningar och upplevelser

Samtliga ungdomar i gruppintervjun upplever att Staffanstorps ungdomar inte har koll på sin privatekonomi. Även tjejen som vi gjort den individuella intervjun med delar denna syn. Hennes tolkning är att många av hennes vänner får ganska mycket pengar av sina föräldrar varje månad för att de spenderar sina pengar ganska snabbt.

Hon tycks av denna anledning känna ett visst utanförskap eftersom hon själv uppfattar sig som väldigt ekonomisk. Följande citat antyder detta:

”Mina vänner har inte koll på sina pengar. Visst att det finns vissa, men de flesta är mer så att mina föräldrar betalar denna månad för mig, för jag har inga pengar kvar. Om jag frågar mina vänner ifall de vill gå på bio i mitten av månaden och de inte kan det för att alla deras pengar är slut, så stoppar det ju mig mer eller mindre. Man vill ju inte sitta där själv. Det känns tråkigt liksom. Så det påverkar ju mig mer eller mindre, men de tänker inte på det, på det sättet”.

Tina 15 år, 090402

De ungdomar vi intervjuat upplever att dagens syn på pengar bland unga hänger samman med bortskämdhet och en tendens bland de unga att idag inte tänka långsiktigt. Deras upplevelser är alltså att ungdomar idag vill uppnå de materialistiska målen som förknippas med vuxenlivet så snabbt som möjligt, indikerar att ansvarstaganden som följer med detta är någonting som ungdomar gärna inte vill kännas vid. De intervjuade ungdomarna tror också att denna syn kan ha ett visst samband med det konsumtionssamhälle som vi idag lever i. Följande citat indikerar på detta:

”Ibland undrar jag hur folk tänker när de går och handlar, ja jag är sugen på någonting, istället för att äta det man har hemma går man ut och köper en chokladkaka, så blir det ändå pengar av det, barnbidraget går till något totalt oviktigt. Det känns som att alla tror att man bara måste handla hela tiden och inte alls tänker på framtiden”.

Sandra 16 år, 090401

Även följande citat i intervjumaterialet antyder detta:

”Titta bara på cafeterian i skolan, hur mycket onödiga pengar läggs det inte där? Asså så tänker man, det är ju bara en tjuga, men om man kollar på alla tjugor man lägger ner i månaden så blir det ganska mycket i längden faktiskt”.

Kevin 15 år, 090401

De intervjuade ungdomarna tycks präglas av en rädsla för att klassas som avvikare. En av de unga killarna i gruppintervjun berättar exempelvis om sin rädsla inför något som han väljer att kalla för ”stämpling”.

Denna rädsla upplever han medför att hans kamrater istället för att ta med sig en bulle/annat hemifrån till skolan väljer att handla ute eller på skolcafeterian (under skoltid). Han tycks själv också följa detta eftersom han är rädd för att bli ”stämplad som fattig”. En rädsla som han tolkar som otäck och är övertygad att även övriga klasskamrater delar, vilket antyds i följande citat:

”Det är samma problem om tar du med dig någonting till skolan så blir du stämplad för att du inte spenderar i skolcafeterian. När skolcafeterian finns där och det finns mackor som de säljer där, är det inte okej att ta med sig sin egen toast hemifrån för då säger alla andra på skolan bara att titta på han.. Han har inte ens råd att köpa en egen macka själv och då blir man liksom direkt stämplad. Jag menar det är inte bara jag som känner så, utan alla mina andra kompisar i skolan också.”

Kevin 16 år, 090401

Becker menar att många ungdomar idag är offer för stämpling. Stämpling innebär i detta sammanhang en stigmatisering som oftast leder till oönskade effekter. Stämpling handlar även vanligen om att det sker någon form av identifiering till en annan icke önskvärd grupp enligt Becker. Något som alltså kan skapa förlust av konventionella sociala band genom att personen i fråga klassificeras som avvikare. Men även att umgängeskretsen bland många unga har en kontrollerande funktion. En funktion som han menar på upplevs av många unga påtvingad att stödja i vissa omgivningar och att dessa umgängeskretsar styr handlandet hos många ungdomar idag (Uppsala Universitet, 2007). Svensson tolkar att umgängeskretsen ställer olika krav på hur man skall vara som ungdom och vilka handlingar som skall utföras i olika sammanhang. (Svensson i skuld och ansvar, 2001: 2 s. 148 - 149).

Den intervjuade killen i intervjun upplever att de allra flesta i hans umgängeskrets har en hyfsad bra koll på sin privatekonomi. Han menar att det självfallet finns vissa undantag i umgängeskretsen, men uppfattar det som att de undantagen inte är representativa. Han drar även slutsatsen att de allra flesta ungdomar i Staffanstorp bör ha någorlunda koll på sin privatekonomi. Vid upprepade gånger nämner han den stora betydelsen av den egna *personligheten*, något som han upplever är avgörande för den syn som ungdomar får på deras privatekonomi.

Enligt killen i den personliga intervjun tycks alltså de *intrapersonella faktorerna* ha den största påverkan på de ungas syn på privatekonomifrågor, genom att ungdomar via sin brist på självförtroende försöker kompensera med att konsumera mycket. Följande citat antyder på detta:

”Jag tror att de flesta ungdomarna i Staffanstorp faktiskt kan ta hand om sina pengar. Okej kanske inte alla för det varierar mycket från person till person. Det är personlighet och allting sånt som spelar in också. Vissa är väldigt strikta och liksom såhär och såhär ska jag ha det med mina pengar. De har det lättare att organisera och hålla koll på hur mycket pengar de har. Men vissa är mer att de tar dagen som den kommer. Då är det lättare att pengarna rinner iväg hursomhelst. Man köper en tröja, sen kanske man inte har några pengar kvar. Det är stor skillnad på vem människan är, konsumerar den mycket visar det bara att man har ett dåligt självförtroende och försöker vara som alla andra ”

Martin16 år, 090402

Huruvida den intervjuade killen i den personliga intervjun har upplevelser vilka överensstämmer med verkligheten är svårt att förutse. Enkätundersökningen som vi genomfört visar dock att hans tolkningar tycks ha ett samband med de upplevelser som många årskurs 9-elever i Staffanstorp har.

Vi kan exempelvis i nedanstående tabell utläsa att 80,3 % av dem tillfrågade årskurs 9-eleverna som deltagit i vår enkätundersökning upplever att de har någorlunda eller full koll på sina pengar. Ungefär en femtedel, det vill säga 19,6 % av de tillfrågade ungdomarna upplever att de inte har koll på sin privatekonomi:

Jag har koll på mina pengar!

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Håller inte alls med	25	9,1	9,1	9,1
	Håller nästan inte med	29	10,5	10,5	19,6
	Håller delvis med	63	22,9	22,9	42,5
	Håller nästan med	90	32,7	32,7	75,3
	Håller fullständigt med	68	24,7	24,7	100,0
Total		275	100,0	100,0	
N	Valid	275			
	Missing	0			

De intervjuade tjejerna i vår gruppintervju upplever att unga killar i deras åldersgrupp oftast har en väldigt ytlig syn på pengar, genom att de oftast ser deras föräldrars privatekonomi som sin egen.

Enkätundersökningen visar att en större andel killar upplever att de har koll på sin privatekonomi. Det är 61,7 % av de killar som besvarat enkäten som upplever att de har nästan fullständig- eller fullständigt koll på sin privatekonomi. Se nedanstående tabell:

			Jag har koll på mina pengar!					Total
			Håller inte alls med	Håller nästan inte med	Håller delvis med	Håller nästan med	Håller fullständigt med	
Kön	Kille	Count	12	9	35	42	48	146
		% within Kön	8,2%	6,2%	24,0%	28,8%	32,9%	100,0%
	Tjej	Count	13	20	28	48	20	129
		% within Kön	10,1%	15,5%	21,7%	37,2%	15,5%	100,0%
Total		Count	25	29	63	90	68	275
		% within Kön	9,1%	10,5%	22,9%	32,7%	24,7%	100,0%

I nästkommande delar berörs synen på skolan och dess ansvar vid kunskapsöverföringen av privatekonomiska frågor.

5.4 Efterfrågan om mer privatekonomiundervisning på skolschemat

Samtliga våra intervjupersoner menar att skolan har ett visst ansvar om utläringen av privatekonomiska frågor. Även enkätresultatet visar att många ungdomar idag är intresserade av mer schemalagd undervisning i privatekonomi. Vi kan exempelvis i nästkommande tabell utläsa att de allra flesta årskurs 9-elever i Staffanstorps vill att privatekonomifrågor ska inta en större plats i deras skolschema. Det är 59,2 % av de ungdomar som besvarat enkäten som delar denna syn någorlunda eller fullständigt:

Jag vill ha mer undervisning i ämnet privatekonomi på grundskolan!

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Håller inte alls med	67	24,4	24,5	24,5
	Håller nästan inte med	43	15,6	15,8	40,3
	Håller delvis med	90	32,7	33,0	73,3
	Håller nästan med	44	16,0	16,1	89,4
	Håller fullständigt med	29	10,5	10,6	100,0
	Total	273	99,3	100,0	
Missing	System	2	,7		
Total		275	100,0		

N	Valid	273
	Missing	2

Efterfrågan om mer undervisning i privatekonomi är däremot större hos de tillfrågade tjejerna, där 67,5 % efterfrågar mer privatekonomiundervisning. I killarnas fall är det 52,8 % som delar denna uppfattning. Se nedanstående tabell:

			Jag vill ha mer undervisning i ämnet privatekonomi på grundskolan!					Total
			Håller inte alls med	Håller nästan inte med	Håller delvis med	Håller nästan med	Håller fullständigt med	
Kön	Kille	Count	49	19	44	15	17	144
		% within Köns	34,0%	13,2%	30,6%	10,4%	11,8%	100,0%
	Tjej	Count	18	24	46	29	12	129
		% within Köns	14,0%	18,6%	35,7%	22,5%	9,3%	100,0%
Total		Count	67	43	90	44	29	273
		% within Köns	24,5%	15,8%	33,0%	16,1%	10,6%	100,0%

I nästkommande avsnitt redovisas den syn som våra respondenter har på skolan och dess delade ansvar.

5.5 Synen kring skolans delade ansvar

Hur stort ansvar skolan ska ha i att lära ut privatekonomifrågor råder det delade meningar kring. När vi diskuterat ansvarsfördelningen med våra intervjupersoner instämmer samtliga intervjupersoner i uppfattningen att skolan har ett visst ansvar för att lära ut kunskaper i privatekonomi.

Majoriteten av de intervjuade ungdomarna instämmer inte i att skolan har det allra största ansvaret för att lära ut kring de privatekonomiska frågorna. De betonar istället det delade ansvaret mellan skolan och föräldrar samt framhäver de *informella relationernas* betydelse. De intervjuade ungdomarna i gruppintervjun upplever alltså att skolan ska ge en insyn i privatekonomiska frågor, men att föräldrarna är de som bär på det övergripande ansvaret för utläringen av dessa frågor. Ansvarsfördelningen upplever de intervjuade ungdomarna ska samspela mellan föräldrar och skola.

Enkätundersökningen som vi genomfört visar att de allra flesta årskurs 9-eleverna som deltagit i vår undersökning anser att skolan har ett visst ansvar för utläringen av privatekonomiska frågor. Dock är det 30 % av de tillfrågade ungdomarna som tycker att skolan har det allra största ansvaret för utläringen av dessa frågor, vilket framgår i nedanstående tabell:

Vem anser du har det allra största ansvaret för att lära ut kunskaper kring privatekonomifrågor? Skolan

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Störst ansvar	79	28,7	30,4	30,4
	Mellan ansvar	56	20,4	21,5	51,9
	Minst ansvar	125	45,5	48,1	100,0
	Total	260	94,5	100,0	
Missing	System	15	5,5		
Total		275	100,0		

N	Valid	260
	Missing	15

En av de unga killarna i vår gruppintervju upplever att det varken kan eller bör finnas något utrymme för skolan att lyfta fram dessa frågor, bland annat nästkommande citat indikerar på detta:

”Men varför skall man gå in så mycket i detalj på specifikt privatekonomifrågor?. Det finns ju mer saker i samhället som man skulle kunna lära sig om och fördjupa sig inom i sådana fall. Om man skulle gå in så mycket in i detalj på allting så skulle skolans utbildning vara gigantisk. Det finns redan så mycket att lära i skolan, så skolan ska inte ägna tid åt sånt där”.

Axel 16 år, 090401

Den unge killen i gruppintervjun är alltså säker på att sådan typ av kunskapsöverföring inte kan förläggas till skolan och upplever att skolan inte har någon tid för detta. Däremot har de deltagande tjejerna i gruppintervjun en annan syn som de delar avseende detta. De har tydliga ståndpunkter kring skolans interpretationer och tycker att skolans ansvar bör vara att lära alla elever grundläggande kunskaper för att kunna ta hand om sig själva i framtiden. Denna syn baserar sig på att de intervjuade tjejerna inte vill att ungdomar skall riskera att hamna i osäkra situationer i framtiden. Följande citat antyder på detta:

”Skolan ska ju överlag lära det överläggande som man behöver veta i livet mer eller mindre. Så skolan har det ansvaret att lära mig det jag behöver för att kunna gå vidare i mitt liv. Hur jag hanterar mina pengar borde vara lika självklart för dem att lära ut som allt annat som vi matas in med hela tiden.”

Lovisa 16 år, 090401

Tjejerna i gruppintervjun tror också att dessa frågor ses som oviktiga hos många ungdomar idag. De är samtliga medvetna om att ungdomar vid 16 års ålder kan söka ett eget arbete och därmed även ha möjligheten att tjäna egna pengar. De anser därför att det vid deras ålder bör det vara en självklarhet att känna till vissa grundläggande kunskaper i privatekonomi:

”När jag skaffade jobb hade jag ingen aning om hur jag var, vad jag skrev på, så jag fick ju ta med det till mina föräldrar som hjälp, men det är egentligen inte deras jobb att lära mig vad det är som står på pappret. Det borde jag ha lärt mig på hemkunskapen eller i skolan”.

Jessica 15 år, 090401

En av de främsta folkskoleinspektörerna i landet, Gillgren menade att föräldrarnas ansvar är avgörande för det sätt som barn väljer att agera. Föräldrar som inte tar sitt föräldraansvar och lär barn de praktiska och betydelsefulla sakerna om dennes hushåll och tillvaro utan ”liknöjer” sig med det som skolan lär ut, brister i undervisningens omätliga värde. Gillberg menade att dessa föräldrar inte uppnår de förväntningar och krav som ställs på att vara en god förälder (Sjöberg, 1996 s.178).

Trots att de intervjuade ungdomarna har allesamman en olikartad syn på hur pass stort ansvar skolan har i denna fråga föreligger ändå vissa likheter. Samtliga intervjuade ungdomar är exempelvis eniga om att det idag behövs skapas nya förutsättningar för att den här typen av information ska nå ut, främst inom kommunens samtliga högstadieskolor men även inom andra högstadieskolor i landet. De intervjuade ungdomars upplevelser är att privatekonomifrågor inte är någonting som man föds med utan att det sunda förnuftet behövs läras in, för att unga ska kunna säkerställa en stabilare ekonomi/tillvaro i framtiden.

De intervjuade ungdomarna upplever också att privatekonomifrågor inte kan nå ut till skolorna i en liten utsträckning (såsom det är idag) och samtidigt ge något positivt resultat. Deras tolkningar är att ämnet måste bli mer strukturerat i skolan samt att denna struktur endast kan skapas genom att införa området som exempelvis ett kärnämne eller att det åtminstone ingår mer inom de andra kärnämnen, såsom att det exempelvis förläggs mer privatekonomiundervisning i matematiken där unga bland annat kan få lära sig mer om räntesatser. Men även att det inom svenskundervisningen kan läras ut hur ungdomar ska tolka olika knep i avtalstexter, samt att samhällskunskapen kan belysa mer övergripande olika samhällsekonomiska bekymmer och föra diskussioner med eleverna.

Killen i den personliga intervjun delar dock inte iden om att ämnet bör införas som ett kärnämne. Han är tveksam till de övrigas ungdomars resonemang eftersom hans upplevelser är att ett inlärt beteende i hemmet är oföränderligt oavsett vilka typer av åtgärder som skolan väljer att vidta. Detta antyds i följande citat:

”Föräldrarna, de spelar en sån himla stor roll. Det är där man får allting från dess att man är liten. Det är där man blir som allra mest påverkad av och kan fortfarande påverka en mycket i livet. De är de som lär en hur man ska leva, du förstår hur jag menar? De sätter även färg på ens politiska åsikter i denna fråga lite grann. De leder en in i den riktning de vill, sen får man själv välja hur man vill leva. Så är det. Därför tror jag att det är nästan omöjligt att ändra beteende bara för att man tvingar in en sådan sak i skolan.”

Martin 16 år, 090402

Föräldrarnas ansvar vid utläringen av privatekonomiska frågor kommer att redovisas i nästa avsnitt.

5.6 Föräldrarna har största ansvaret för kunskapsöverföringen av privatekonomifrågor

Åsikten att föräldrarna har största ansvaret för kunskapsöverföringen av privatekonomiska frågor delar de allra flesta av våra intervjupersoner. Detta antyds i bland annat följande citat:

”Föräldrar måste våga prata med sina barn när de handlar istället för att bara säga gör det som du själv känner för med dina pengar. Det är ju de som man växer med och som måste lära en att så här vill vi att du ska göra, sen är det alltid upp till en själv när man blir vuxen att göra som man vill, men lägger basen...”

Sofia 16 år, 090401

Vi kan i vårt sammanställda enkätresultat utläsa att de allra flesta ungdomar som deltagit i vår undersökning finner att föräldrarna har det allra största ansvaret för överföring av kunskaper i privatekonomiska frågor. Det är 48,4 % av de tillfrågade ungdomarna som ser föräldrarnas ansvar som ytterst viktig. Av de tillfrågade ungdomarna är det 42,9 % som ser föräldraansvaret som någorlunda viktigt. Se nedanstående tabell:

Vem anser du har det allra största ansvaret för att lära ut kunskaper kring privatekonomifrågor? Föräldrar

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Störst ansvar	133	48,4	50,0	50,0
	Mellan ansvar	118	42,9	44,4	94,4
	Minst ansvar	15	5,5	5,6	100,0
	Total	266	96,7	100,0	
Missing	System	9	3,3		
Total		275	100,0		
N	Valid	266			
	Missing	9			

Av de tillfrågade killarna i vår enkätundersökning instämmer 43,6 % i att föräldrarna har största ansvaret vid utläringen av privatekonomiska frågor. Av de tillfrågade tjejerna instämmer 57,1 %. En procentskillnad som alltså inte är stor i jämförelse mellan de två olika könen. Se nästkommande tabell:

			Vem anser du har det allra största ansvaret för att lära ut kunskaper kring privatekonomifrågor? Föräldrar			Total
			Störst ansvar	Mellan ansvar	Minst ansvar	
Kön	Kille	Count	61	66	13	140
		% within Kön	43,6%	47,1%	9,3%	100,0%
	Tjej	Count	72	52	2	126
		% within Kön	57,1%	41,3%	1,6%	100,0%
Total		Count	133	118	15	266
		% within Kön	50,0%	44,4%	5,6%	100,0%

Majoriteten av de ungdomar som deltagit i våra intervjuer delar synen som att föräldrarna har det största ansvaret för utläringen av privatekonomiska frågor. De upplever att de *informella relationerna* såsom ens egna föräldrar är en väldigt viktig faktor och att det är viktigt som förälder att ta sig an det egna ansvar genom att visa hur det är i verkligheten. Detta genom att de försöker få barnen att förstå vad saker och ting kostar och använder ett språk utifrån barnens mognad och denna så kallade mognadslämplighet ska ses över och är individuell från barn till barn. Deras upplevelser är också att det är viktigt att föräldrar vågar säga ifrån sina barn redan i tidig ålder och börja diskutera privatekonomiska frågor med de genom att inkorporera de i familjens privatekonomi.

De intervjuade ungdomarna uppvisar en oro inför dagens föräldraansvar. Deras tolkningar är att föräldrar i dagsläget går in och täcker upp alldeles för mycket och att ungdomar idag därför har ett för litet ansvar, i förhållande till den tid då deras egna föräldrar växte upp.

Tjejen i den individuella intervjun påpekar att inläringen av privatekonomiska frågor oftast tar lång tid att smälta och att ungdomar därför måste få lov att begå misstag. Hon tycker dock att det i de sammanhangen är viktigt att föräldrarna finns till hands och stödjer dem och lär dem att inte upprepa samma misstag.

Föräldrarnas värderingar tycks vara väldigt centrala hos många av de ungdomar som vi intervjuat. Ungdomarna i vår gruppintervju tolkar exempelvis primär gruppens bild på pengar som avgörande för den världsbild/pengasyn som barn senare får. Familjens värderingar ses ur många aspekter som betydelsefulla hos våra intervjupersoner. De upplever att om ett barn har föräldrar som till exempel röker för en stor summa pengar i månader eller ofta lägger stora summor pengar på godis, att sådant beteendemönster överförs på barnen. Även att andra val av prioriteringar såsom exempelvis val av resor, teknik med mera som föräldrarna gör är överförbara till barnen.

Samtliga av de intervjuade ungdomarna delar alltså synen om att många barn efterlever sina föräldrars beteenden, oavsett goda eller dåliga vanor som föräldrarna har. Följande citat antyder detta:

"Alltså vi är ju vana med att när vi tänker livsmedel att man använder den mjölken, att vi har den osten, det smöret. Alltså alla de här märkena när vi blir äldre och så handlar vi automatiskt samma sak, alltså dom produkterna. Och om man då inte har en budget som räcker så antingen får man handla andra produkter, vilket man oftast inte gör utan överstiger sin budget. Alltså det är ju en obalans där, det är ju klart att föräldrarna påverkar oss jätte mycket. Det är liksom inte bara nu. Vi ser vad det som gör och är klart att det påverkar oss även om vi inte alltid vill göra samma sak som de, så tror jag faktiskt att det händer omedvetet."

Sandra 16 år, 090401

De deltagande ungdomarna i våra intervjuer ser uppfostran som väldigt viktig (precis som tidigare nämnts). Några av dem menar till och med att det som finns i bagaget när ungdomsåldern träder i kraft inte går att förändra. Flera av de tillfrågade ungdomarna är bestämda i denna uppfattning och menar på att det inlärdade beteendet är nästintill oföränderligt. De intervjuade ungdomarna ger även en bild av att de vanor som barn växer upp med under större delen av deras liv inte går att ändra med några timmars privatekonomiundervisning på grundskolan eftersom föräldrarna fortfarande har en inflytande över barnen. De upplever därför det egna ansvaret bland ungdomar idag som lite diffust och tycks själva vara lite osäkra kring vart de står i den frågan. Det egna ansvaret vid lärandet av privatekonomiska frågor berörs i nästa avsnitt.

5.7 Det egna ansvaret betydelsefullt bland unga killar

Det egna ansvarstagandet för kunskaper i privatekonomiska frågor skiljer sig åt en aning beroende på könstillhörighet. Vår enkätundersökning visar att killar ser det egna ansvaret som mer betydelsefullt. Av de killarna som deltagit i vår enkätundersökning ser 62 % det egna ansvaret som väldigt viktig eller någorlunda viktigt. En upplevelse som inte visar sig lika tydligt hos de deltagande tjejerna i undersökningen. Se nästkommande tabell:

			Vem anser du har det allra största ansvaret för att lära ut kunskaper kring privatekonomifrågor? Mitt egna ansvar			Total
			Störst ansvar	Mellan ansvar	Minst ansvar	
Kön	Kille	Count	41	44	52	137
		% within Kön	29,9%	32,1%	38,0%	100,0%
	Tjej	Count	18	40	66	124
		% within Kön	14,5%	32,3%	53,2%	100,0%
Total		Count	59	84	118	261
		% within Kön	22,6%	32,2%	45,2%	100,0%

Två av de deltagande killarna i vår gruppintervju upplever att killar ser det egna ansvaret som mer betydelsefullt, eftersom de tror att det handlar om att killar oftast har en större och bättre självkänsla. Deras tolkningar är också att unga killar oftast oroar sig mindre inför framtiden samt inte är lika entusiastiska inför att planera i frågor som de i nuskedet inte berörs av. Killen i vår personliga intervju indikerar också att han upplever att killar i hans sociala nätverk uppmuntras mer att ta mer plats samt synas tydligare. Denna syn upplever han inte som lika utbredd bland unga tjejer. Följande citat indikerar på detta:

”Vissa grejer måste man faktiskt lära sig själv och ta det egna ansvaret, för man kan ju inte säga att skolan alltid ska lära en allting. Man får ta vissa saker med tiden. Jag vet att tjejer inte håller med i detta, men de ska alltid planera allting så himla tidigt, men man måste våga ta dagen lite som den kommer ibland också.”

Martin 16 år, 090402

Evenshaug och Hallen delar tolkningen om att unga killar uppmuntras mer till att tillägna sig en mer instrumentell roll, det vill säga att de uppmuntras till att vara mer oberoende och självsäkrare. Evenshaug och Hallen menar också att detta inte är lika utbrett bland unga tjejer. (Evenshaug & Hallen, 2001 s. 283).

En tänkbar förklaring till att enkätresultatet visar att unga killar ser det egna ansvaret som mer betydelsefullt skulle kunna vara det som ungdomarna i våra kvalitativa intervjuer upplever (det som nämns ovan) samt de tolkningar som Evenshaug och Hallen gör.

Hur stor betydelse det sociala nätverket har på de ungas syn på privatekonomifrågor kommer vi att ta upp i nästa avsnitt.

5. 8 Sociala nätverket påverkar de ungas syn på privatekonomifrågor

Att föräldrar och skola tycks påverka de unga i deras syn på privatekonomifrågor råder det ingen tvekan om hos samtliga intervjupersoner. Däremot indikerar ungdomarna att det sociala nätverket såsom kompisar och klasskamrater på olika sätt också påverkar synen på pengar samt det som ungdomar väljer att konsumera:

”Det är dem man spenderar pengarna med i vår ålder. Man går med dem på bio till exempel. Du går ju inte direkt ut och shoppar själv, så det är klart att de har inflytande. Handlar de något så vill du också handla något själv. ”

Tina 15 år, 090402

De deltagande ungdomarna i vår intervjuundersökning menar att de upplever att kompisar som ständigt har de nyaste kläderna, mobiltelefonerna, ipoden m.m. påverkar dem i den bemärkelsen att de också själva vill köpa de allra nyaste varorna.

Enligt kronofogdemyndigheten rapport ”Alla vill göra rätt för dig” markerar ungdomar sin identitet och livsstil och genom att förmedla en viss image. Detta leder till att unga blir ”aktiva sökare” och att de *intrapersonella faktorerna* får en betydande roll, något vilket även tycks bidra till att olika varumärken får en omfattande betydelse (Kronofogdens rapport s. 31).

Synen på den egna gruppen upplevs central hos samtliga intervjuade ungdomar. De upplever själva att det ständigt finns en efterfrågan bland det sociala nätverket/egna gruppen att bära de rätta kläderna och äga dyra prylar för att kunna bli accepterad.

En av tjejerna i gruppintervjun berättar att de ungdomar vilka inte uppvisar/bär dyra saker riskerar att bli stämplade. Att rädslan inför denna stämpling oftast leder till att många ungdomar ställer orimliga krav på sina föräldrar. Följande citat antyder detta:

”Jag tror att många ungdomar sätter krav på sina föräldrar, att den här jackan ska ni köpa till mig eller dem här skorna ska ni skaffa till mig eller jag ska få pengar så jag kan köpa detta eftersom alla mina kompisar har det och det är klart att alla föräldrar inte har råd med allt sånt hela tiden”.

Nadja 16 år, 090401

Enligt Evenshaug och Hallen kan ungdomars behov av att bli accepterade leda till att ungdomar är beredda att ge efter för det rådande grupptricket, en viss *informell relation*. Detta för att både kunna etablera samt bibehålla sin egen identitet som statusgivande insats (Evenshaug & Hallen, 2001 s. 319). Denna gruppkonformitet kan med andra ord skapa press på många ungdomar eftersom majoriteten av dem innefattar ett behov av att vara en i sammanhanget ”en av alla andra”. Detta beteende skapar samtidigt konflikter med andra informella relationer såsom föräldrarna (Evenshaug & Hallen, 2001 s. 319). Just ungdomars behov av att bli accepterade kommer vi i nästkommande avsnitt att beröra. I det avsnittet kommer synen kring den egna identitetsbilden att analyseras.

5.9 Unga ser identitetsbilden som en exteriör

När vi frågade ungdomarna i våra intervjuer huruvida konsumtion är förknippad med status, makt och synen på pengar var deras tolkningar att det är enklare att få status och därav makt genom att exempelvis uppbära dyra märkeskläder. De intervjuade ungdomarna upplever att unga idag väljer att inte se värdet av de stora summor pengar som de lägger ner på konsumtion eftersom det finns andra rådande faktorer som väger tyngre.

Enligt Hjalmarson har ungdomar en känsla av att tillhöra en viss grupp och för att kunna uppnå denna grupptillhörighet krävs en viss symbolisk konsumtion (Hjalmarson, 2007 s. 263).

Tjejen i den personliga intervjun uppfattar frisyrier och andra ting vilka uppvisas i skolan som något yttre och opersonligt och att dessa delar handlar mycket om att ungdomar idag vill presentera en bild av själva. Hon upplever att de *intrapersonella faktorerna* såsom bristen på självförtroende genom yttre ting måste vägas upp på något vis. En bild som hon tolkar som en yttre fasad som säger mycket om hur ungdomar vill att andra ska se på dem. Hon upplever även att denna fasad har en baksida i och med att ungdomar som uppvisat en viss fasad en gång, genom den identitetsuppvisningen måste ständigt upprätthålla deras fasad. Enligt tjejen i den personliga intervjun upplever hon att man som ungdom inte kan komma med märkeskläder till skolan ena dagen och trasiga kläder dagen därpå. Följande citat indikerar på detta:

”Alla vill hela tiden visa vad de har köpt och sånt eller färga håret som de tror kommer att ge de status. Många vill också visa hur mycket pengar de äger. Men kommer en statusperson en dag och säger, nej men jag har inga pengar med mig, då är det liksom bara: jaha?. Då går alla därifrån och testar med någon annan. Så att jag tror att vänder man hela saken, då kan man förlora en hel del på det, rent socialt vänner och hela den biten. Ska du vara cool och visa upp en status måste du vara det hela tiden, det fungerar inte att vara det varannan dag. ”

Tina 15 år, 090402

Citatet antyder att denna fasad kräver omfattande ekonomiska resurser vilket många ungdomar vid omyndig ålder inte har. Killen i den individuella intervjun upplever också detta, något som bland annat nedanstående citat antyder:

”Det är precis som att det är nedlåtande att inte hålla kvar den fasaden, när man tidigare har varit en stilikon. Du kan liksom inte bara hoppa av det, du måste fortsätta med det.”

Martin 16 år, 090402

Enligt Johansson bygger dagens konsumtionsmarknad på ständig förnyelse. Det finns en föråldringsprocess både i kläder och i prylar för att konsumenten ständigt ska kunna förnya sig. Men för att ungdomar ideligen skall vilja ha ”de allra nyaste” kläderna måste förra årets mode bli omodernt, det vill säga ”töntifieras” (Johansson, 2005 s. 158 - 159).

Även Alvesson nämner att prylar snabbt och ständigt blir inaktuella och tappar dess värde. Han menar att det handlar om en tillfällig tillfredställelse som leder till att kostnaderna för den sociala positioneringen blir höga eftersom det finns ett behov av en ständig förnyelse (Alvesson, 2006 s. 263).

Samtliga intervjuade ungdomar delar tolkningen om att unga idag har ett behov av att uppnå en högre status. En status vilket de upplever även ger makt till ungdomar. Dock att makten som uppkommer i samband med den statusen oftast är ytlig. Detta är något som en av killarna i vår gruppintervju upplever som en besvikelse. Följande citat antyder detta:

”Jag förstår inte varför det ska vara så, de uttrycker ju bara sin brist på identitet. De vet inte riktigt vem de är, så då köper de det som de tror sig vill vara eller vad man nu kan säga. Visst de får makt men det påverkar oss alla andra också, negativt då...”

Patrik 16 år, 090401

Citatet indikerar att denna bristande upplevelse i identitetsbilden även påverkar ungdomarna sinsemellan. Detta genom att de ungdomar som har någon form av bristande självkänsla tycks påverka på sina övriga kamraters privatekonomiska syn.

6. Avslutande diskussion

6.1 Slutsats

Ungdomarna som deltagit i våra kvalitativa respektive kvantitativa forskning upplever sig själva ha koll på sin privatekonomi.

Majoriteten av de deltagande ungdomarna i våra kvalitativa intervjuer upplever ”jag har koll på mina pengar, men inte andra”. De tror sig också många gånger ha mer koll på sin privatekonomi än deras vänner. Synen kring att deras vänner inte skulle ha koll på sin privatekonomi upplever de är förknippade med kunskapsbrister och det stora stödet som många ungdomar idag tycks få från sina föräldrar. Det upplever att föräldrar idag går in alltför ofta och täcker upp för sina barn istället för att medvetandegöra de ungas bristande kontroll i hanteringen av pengar.

Enkätundersökningen som vi genomfört visar att cirka 80 % av de årskurs 9-elever som deltagit i vår undersökning upplever att de har väldigt mycket koll eller någorlunda koll på sina pengar.

Samtliga ungdomar som deltagit i våra kvalitativa samt kvantitativa undersökningar ser det som allra viktigast att föräldrarna sätter tydliga gränser. Enkätundersökningen visar på att 50 % av de ungdomar som besvarat enkäten anser att de *informella relationerna* såsom föräldrarna omfattar det största ansvaret för att lära ut privatekonomiska frågor.

De *formella relationerna* såsom skolan ser ungdomarna i de kvalitativa intervjuerna som en faktor vilket har ett delat ansvar för att lära ut dessa frågor, även enkätresultatet visar detsamma. Enkätresultatet visar däremot också att de unga killarna som går i årskurs 9 och deltagit i vår enkätundersökning förlägger ett väldigt litet ansvar på skolan och förespråkar mer det egna ansvaret. De ser de *intrapersonella faktorerna* som något som har en mer betydande roll och menar att ungdomar själva bör ta reda på vissa grundläggande kunskaper som de berörs av, då de uppkommer till en mognare ålder.

Staffanstorps ungdomar upplever att det som påverkar deras syn på privatekonomiska frågor är bland annat det sociala nätverkets hantering av pengar till exempel föräldrars och vänners konsumtionsvanor. Även medier tycks ha en viss påverkan samt den egna rådande självbilden såsom en inre önskan om bekräftelse och acceptans från omgivningen.

6.2 Egna tankar och reflektioner

Vår avsikt med att använda det *processtrategiska perspektivet* var att det skulle belysa och ge tydliga förklaringar till vår forskning. Detta är något som vi betraktar uppfyllts eftersom mycket i vår empiri visar att det processtrategiska perspektivet är av relevans för de ungas syn på sina pengar.

Vi kan i vår resultatredovisning se att de *formella relationerna* såsom skolan ses ha en viktig roll i undervisningen av privatekonomifrågor bland ungdomarna. Det som vi däremot betraktade som anmärkningsvärt var att ungdomarna la ett betydligt mindre ansvar på de formella faktorerna såsom skolan vid utläringen av privatekonomiska frågor, något vi tidigare inte trodde utifrån vår förförståelse.

Samspelet mellan föräldrarna och barnen, det vill säga de *informella relationerna* visade sig vara av lika stor betydelse som vi tidigare anat, både inom den kvalitativa men även inom kvantitativa forskning. Det som däremot väckte funderingar var hur olika grupperingar inom de informella relationerna kunde skapa konflikter. Grupptricket som många ungdomar idag tycks känna, verkar skapa slitningar mellan barn och föräldrar eftersom de ungas syn på konsumtion inte alltid uppfattas som realistisk hos föräldrarna. Ungdomarna tycks dock vara medvetna om detta, men deras oro inför att klassas som *avvikare* och bli *stämplade som fattiga* verkar upplevas väga tyngre.

Ungdomarnas egna uppfattningar är det behövs rejäla satsningar inom skolans område och för att kunna ändra de ungas syn på privatekonomifrågor menar de att sådan typ av kunskapsöverföring bör ske kontinuerligt och påbörjas i tidig ålder.

Vad gäller de *intrapersonella faktorerna* uppfattar vi att dessa faktorer har ett nära samband med sökandet efter det egna identitetsskapandet. Det förefaller som om ungdomar ibland försöker undvika osäkerhet genom upprätthållandet av en viss fasad. Ungdomar i Staffanstorp tycks idag inte kunna stå emot alla krav som det sociala nätverket ställer samt att de behoven inte verkar vara lätta att undgå när faktorer såsom media och annat på olika sätt försöker försätta ungdomar i skuldfällor.

Vår uppfattning kring *synen på privatekonomifrågor* är att skolundervisningen i dessa frågor skiljer sig åt från skola till skola, dels på grund av de resurser som skolan har till hands, men även att lärarnas syn kring prioriteringen av dessa frågor har en betydande roll. I Staffanstorps kommun fick vi uppfattningen att tidsbristen och bristen på resurser var den allra största begränsningen. Men även anledningen till att ungdomar i en relativt välmående kommun såsom Staffanstorp upplever sig själva ha god koll på sina pengar, kan ha sin bakgrund i att den största andelen föräldrar i Staffanstorps kommun är självförsörjande med ett eget arbete och därmed också oftast har en trygg ekonomisk tillvaro.

Vad gäller *de ungas egna upplevelser* var vi exempelvis väldigt säkra på att enkätundersökningen skulle visa att Staffanstorps ungdomar inte har koll på sin privatekonomi (detta eftersom vi utgick från det som ungdomarna i de olika kvalitativa intervjuerna framfört från början, nämligen att de upplevde att majoriteten av ungdomarna i Staffanstorp inte har koll på sin privatekonomi). Enkätresultatet visade emellertid att ungdomarna själva upplevde sig ha en relativt stor koll på sin privatekonomi. Varför denna bild kring deras egna upplevelser i privatekonomihanteringen skiljer sig åt så pass mycket från det som de unga tror om sina kamrater är svårt att tyda och dra några slutsatser kring.

6.3 Vidare forskning

Följande frågeställningar betraktar vi som relevanta för vidare forskning:

- Har *föräldrarnas inkomst* någon *betydelse* för hur unga väljer att hantera sin privatekonomi?
- Hur är det att leva i dagens konsumtionssamhälle som *ung och fattig*?
- Är införandet av *privatekonomiundervisning* som ett *kärnämne* på skolschemat en tillgång?
- Framtida attityder bland ungdomar och deras privatekonomiska syn?

Referenslista

Alvesson, Mats (2006) *Tomhetens triumf*. Mats Alvesson och Bokförlaget Atlas

Andersson, Gunvor & Swärd, Hans (2008) ”*Etiska reflektioner*”. I Anna Meeuwisse, Hans Swärd, Rosmari Eliasson-Lappalainen & Katarina Jacobsson: *Forskningsmetodik för socialvetare*. Författarna och bokförlaget Natur & Kultur, Stockholm

Aspers, Patrik (2007) *Etnografiska metoder* Författaren och Liber AB, Malmö

Berg, Insoo Kim & De Jung, Peter (2003). *Att bygga lösningar: en lösningsfokuserad samtalsmodell*. Bokförlaget: Emareld

Brembeck, Helene (1986). *Tyst, lydig, arbetsam: om barnuppfostran på den västsvenska landsbygden*. Enologiska institutet: Göteborgs universitet

Egidius, Henry (2002). *Termlexikon i psykologi, pedagogik och psykoterapi*. Lund: Studentlitteratur.

Ellström, Per-Erik, Gustavsson, Bernt & Larsson, Staffan (red) (1996). (Antologi: *Kunskapens makt i Livslångt lärande*. Per Andersson och Bosse Bergstedt. Studentlitteratur: Lund

Evenshaug, Oddbjorn, Dag, Hallen (2001). *Barn- och ungdomspsykologi*. Studentlitteratur: Lund.

Hjalmarson, Hanna (2007) *En växande marknad: Studie av nöjdheten med konsumtionsrelaterade livsområden bland unga konsumenter*. EFI och författarna: Stockholm

Hjort, Torbjörn & Salonen, Tapi. *Knapphetens boningar: Om fattiga barnfamiljers boende och ekonomi*. Meddelande från Socialhögskolan 2000:8. (Kompendium tidigare kurs)

Jarhag, Sven (2001). *Planering eller frigörelse. En studie om bemyndigade*. Doktorsavhandling i socialt arbete, nr 4. Lund: Socialhögskolan: KFS AB (266 sid.)

Johansson, Barbro (2005) *Barn i konsumtionssamhället*. Barbro Johansson och Norstedts Akademiska Förlag

KFM Rapport 2008:3 *Överskuldssättning och ekonomiska problem bland ungdomar*; En kartläggning av risker.

Kronofogdens Rapport 2008 *Alla vill göra rätt för sig*, Överskuldssättningens orsaker och konsekvenser

Kvale, Steinar 1997. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Levin, Claes (2008) ”Att undersöka det sociala – några ingångar”. I Anna Meeuwisse, Hans Swärd, Rosmari Eliasson-Lappalainen & Katarina Jacobsson: *Forskningsmetodik för socialvetare*. Författarna och bokförlaget Natur & Kultur, Stockholm

May Tim (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Studentlitteratur. Lund

Sandvall, Lisbeth (2008) *Från skuldsatt till skuldfri*. Processer, strategier och påverkande faktorer. Rapportserie i socialt arbete nr 5, IVOSA och författarna, Växjö Universitet

Sellerberg, Ann-Marie (1978) *Konsumtionens sociologi*. Esselte Studium AB Berlings: Lund

Sellerberg, Ann-Mari (2008). *En het potatis: Om mat och måltider i barn- och tonårsfamiljer*. Research report 2008:3, informationsenheten, Sociologiska institutionen: Lund

Sjöberg, Mats (1996). Att säkra framtidens skördar: barndom, skola och arbete i agrar miljö, Bolstad pastorat 1860 – 1930. Mars Sjöberg och tema barn.

Socialstyrelsen, 2008

http://www.socialstyrelsen.se/Om_Sos/ Hämtad: 090411, kl:18.08

Socialstyrelsen, 2002

http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/5C7CC05F-53FD-4EE6-9976-79AEBE67CFB5/8027/20021143_rev.pdf Hämtad: 090411, kl:18.15

Staffanstorps kommunhemsida, 2009

<http://www.staffanstorp.se/aktuellanyheter/kommunenfortsatterattvaxa.5.32cade5011f2802ba9d80001954.html> Hämtad; 090508 kl: 19:00

Svenska Lärarfonder, 2009

(http://www.lararfonder.nu/templates/pages/BlogPage____1742.aspx). Hämtad: 090411, kl.15:36

Svensson, Kerstin ”*Stöd och kontroll, vad är det* ” Tidskrift för kriminalvård 2001: 2, sid. 14 – 19. (Skuld och ansvar, kompendium 2 i Rättskunskap/juridik SOPA 34, sid. 147-149)

Tengland, Per-Anders (2007). *Empowerment: A Conceptual Discussion*. Health Care Analysis: an international journal of health care philosophy and policy. 16 (2), 77-96

Ung privatekonomi, 2007-2008

<http://www.aktiespararna.se/artiklar/Opinion/Ungdomar-och-politiker-oense-om-privat-ekonomins-roll-pa-schemat/> Hämtad: 090307, kl.19:36

Uppsala Universitet, 2007

<http://www.authorstream.com/Presentation/Olivier-28862-Teori-Steve-OlanderH-gskolan-KristianstadUppsala-Universitet-Kriminologi-Centrala-kriminologiska-fr-gest-l-as-Entertainment-ppt-powerpoint/> Hämtad; 090415 kl. 18:53

Unga skuldsätter sig, 2008

<http://www.helagotland.se/nyheter/artikel.aspx?articleid=3556243>

Publicerad 080426, hämtad: 090426 kl. 05:16

Åbacka, Gun (2008) *Att lära för livet hemma och i skolan*. Elevers uppfattningar av kost och hälsa, konsumtion och privatekonomi samt hushåll och miljö. Åbo Akademis förlag, Åbo

Bilagor

Bilaga 1

Intervjuguide till vår gruppintervju

Bakgrund

- Ålder
- Kön
- Skola

Åsiktsfrågor

- Vad är privatekonomi för er? (beskriv med egna ord)
- Hur mycket privatekonomiundervisning får ni i er skola?
 - Är den undervisningen tillräcklig?
- Vad tycker ni att skolan har för ansvar när det gäller privatekonomifrågor?
 - Anser ni att skolan lever upp till detta ansvar?
 - Om ja, på vilket sätt?
 - Om inte, vad borde förbättras?
- Finns det några krav på att konsumera som ungdom idag?
 - Hur påverkar det er prioritering?
- Finns det några varor som ni upplever att ni behöver ha?
 - För- respektive nackdelar med detta?
- Vilken roll spelar era föräldrar i denna process?
- Tror ni att det finns skillnader mellan hur tjejer och killar hanterar sin privatekonomi idag? Motivera.
- Tycker ni att Staffanstorps ungdomar har koll på sina pengar? Motivera.
- Tror ni att Staffanstorp ungdomar har tillräckliga kunskaper i privatekonomi när de flyttar hemifrån? (t ex. har tillräckliga kunskaper för att kunna sköta en egen bostad m.m.).
- Har det sociala nätverket (t ex vänner, familj, klasskamrater), betydelse för hur ungdomar väljer att hantera sin privatekonomi? Motivera.
- Anser ni att ungdomar idag uttrycker sin identitet genom konsumtion? (t ex att det finns ett behov av att visa deras självbild, status, makt etc.)

Bilaga 2

Intervjuguide till våra personliga intervjuer - Ungdomsintervjuer

Bakgrund

- Ålder
- Kön
- Skola

Åsiktsfrågor

- Vad är privatekonomi för dig? (beskriv med egna ord)
- Hur mycket privatekonomiundervisning får du i din skola?
 - Är den undervisningen tillräcklig?
- Vad tycker du att skolan har för ansvar när det gäller privatekonomifrågor?
 - Anser du att skolan lever upp till detta ansvar?
 - Om ja, på vilket sätt?
 - Om inte, vad borde förbättras?
- Anser du att privatekonomifrågor är ett problem i vårt samhälle idag?
 - Om ja, på vilket sätt?
- Upplever du några krav på att konsumera som ungdom idag?
 - Hur påverkar det din prioritering?
- Finns det några varor som du upplever att du behöver/måste ha?
 - För- respektive nackdelar med detta?
- Vilken roll spelar dina föräldrar i denna process?
- Tycker du att det finns skillnader mellan hur dina tjej- respektive och killkompisar hanterar sin privatekonomi?
- Upplever du att dina vänner har koll på sina pengar? Motivera.
- Tycker du att Staffanstorps ungdomar har koll på sina pengar? Motivera.
- Tror du att Staffanstorp ungdomar har tillräckliga kunskaper i privatekonomi när de flyttar hemifrån? (t ex. har tillräckliga kunskaper för att kunna sköta en egen bostad m.m.).

- Har det sociala nätverket (t ex vänner, familj, klasskamrater) betydelse för hur du väljer att hantera din privatekonomi? Motivera.
- Anser du att ungdomar idag uttrycker sin identitet genom konsumtion? (t ex att det finns ett behov av att uppvisa deras självbild, status, makt etc.)

Bilaga 3

Intervjuguide till våra personliga intervjuer - Professionsintervjuer

Bakgrundsfrågor:

- Ålder
- Kön
- Vad är din yrkestitel?
- Vad har du för utbildning?
- Hur länge har du varit verksam inom detta yrke?
- Vilka tidigare erfarenheter har du inom detta arbetsområde?
- Vad tycker du är det allra mest intressanta med dina arbetsuppgifter?

Åsiktsfrågor:

- På vilket sätt kommer ni i kontakt med privatekonomifrågor i er verksamhet?
- Vilka förebyggande åtgärder/insatser finns till förfogande, då ni har kontakt med personer som upplever bekymmer med deras privatekonomi?
- Anser ni att privatekonomifrågor är ett stort problem i vårt samhälle idag?
 - Om ja, på vilket sätt?
- Är din uppfattning att Staffanstorps ungdomar har koll på sina pengar?
 - Motivera
- Tror du att det finns skillnader mellan hur tjejer och killar hanterar sin privatekonomi idag, i så fall vilka?
- Vad tycker du att skolan har för ansvar när det gäller privatekonomifrågor?
 - Anser du att skolan lever upp till detta ansvar?
 - Om ja, på vilket sätt?
 - Om inte, vad borde förbättras?
- Vad anser du att föräldrarna har för ansvar för sina ungdomar i denna fråga?
- Tror du att ungdomar har tillräckliga kunskaper i privatekonomi, när de flyttar hemifrån? (bl.a. förmågan att kunna sköta en egen bostad med de rättigheter och skyldigheter som de innefattas utav).
- Anser ni att det sociala nätverket har betydelse för hur unga väljer att hantera sin privatekonomi?
 - Motivera

- Är din uppfattning att dagens skuldproblematik bland ungdomar, är förknippad med diverse identitetsfrågor? (såsom t ex deras egen föreliggande självbild, rådande behov utav status, makt etc.)
- Anser ni att det finns lagar/regler, vilka existerar idag och försätter ungdomar i skuldfällor?
 - Om ja, vilka?

Bilaga 4

Enkätundersökning om ungas privatekonomi Målgrupp: Årskurs 9 elever i Staffanstorps kommun

Kön

Kille Tjej

1. **Hur viktigt är privatekonomifrågor för dig?** Ringa in den siffra som passar bäst.

5 = Mycket viktigt

1 = Oviktigt

Oviktigt ← 1--2---3---4----5→ Mycket viktigt

2. **Upplever du att du har koll på dina pengar?** Ringa in den siffra som passar bäst.

Håller inte alls med ← 1--2---3---4----5→ Håller fullständigt med

3. **Vem anser du har det allra största ansvaret för att lära ut kunskaper kring privatekonomifrågor?** Rangordna alternativen. Använd dig av siffrorna 1, 2 och 3.

1= störst ansvar

3=minst ansvar

Skolan

Föräldrarna

Mitt egna ansvar

4. **Tycker du att du får tillräcklig med undervisning i *privatekonomi* på din skola?**

Ringa in den siffra som passar bäst.

Håller inte alls med ← 1--2---3---4----5→ Håller fullständigt med

5. **Skulle du vilja ha mer undervisning i ämnet *privatekonomi* på grundskolan?**

Ringa in den siffra som passar bäst.

Håller inte alls med ← 1--2---3---4----5→ Håller fullständigt med

Tack för din medverkan!